

Vertrouwen, acceptatie en vooral tevredenheid

Een onderzoek naar het versterken van de democratische legitimiteit van Provinciale Staten Drenthe

David Bergtop

Vertrouwen, acceptatie en vooral tevredenheid

Een onderzoek naar het versterken van de democratische legitimiteit van
Provinciale Staten Drenthe

David Bergtop

277142

Bestuurskunde & Overheidsmanagement

Provincie Drenthe

Statengriffie Provinciale Staten Drenthe

Mw. R. Veenstra

Mw. Mr. Drs. S. Buissink

Thorbecke Academie

NHL Hogeschool

Mw. Mr. Dr. A. Haan-Kamminga

Dhr. Drs. M. Hoekstra

Groningen, 22 juni 2016

Samenvatting

Provinciale Staten stellen op hoofdlijnen het beleid van de provincie Drenthe vast. Provinciaal beleid is voor inwoners vaak lastig te doorgronden. Onder andere vanuit de behoefte om dichterbij inwoners te staan, onderkennen Provinciale Staten Drenthe het belang van democratische legitimiteit. De Wet dualisering provinciebestuur 2003 heeft een cultuurverandering in gang gezet. Er is echter nog voldoende reden om aandacht te hebben voor de vraagstukken rondom legitimiteit.

Provinciale Staten Drenthe en de Statengriffie zijn zich er van bewust dat de snelle maatschappelijke ontwikkelingen de verhouding tussen overheid en samenleving veranderen. In dit onderzoek is daarom onderzocht op welke manier de instrumenten die Provinciale Staten en inwoners ter beschikking staan, bijdragen aan de democratische legitimiteit. Dat leidt tot de volgende centrale vraag:

- Op welke wijze kunnen de huidige (of nieuwe) instrumenten die Provinciale Staten Drenthe ter beschikking staan, effectief worden ingezet om bij te dragen aan het versterken van de democratische legitimiteit van Provinciale Staten Drenthe?

Er is onderzocht welke factoren van invloed zijn op hoe inwoners de democratische legitimiteit van Provinciale Staten ervaren. Op basis van onderzoek naar legitimiteit van professor Tyler kan 'ervaren legitimiteit' worden gemeten in termen van vertrouwen, acceptatie en tevredenheid (Tyler, 1990). Onderzocht is op welke manier deze drie aspecten bijdragen aan de democratische legitimiteit van Provinciale Staten. Daarvoor zijn 11 Statenleden geïnterviewd en is een vragenlijst afgenomen met het Drents panel (1620 inwoners), waarop 992 inwoners hebben gereageerd. Hieruit kwam naar voren dat de instrumenten die vooral geschikt zijn om een positieve bijdrage te leveren aan democratische legitimiteit aan de volgende criteria voldoen:

- geschikt voor het behandelen van actuele onderwerpen;
- gericht op het betrekken van inwoners;
- gericht op het actief informeren van inwoners.

De website en sociale media scoren het beste op de vereiste criteria. Van de instrumenten van PS elders in het land krijgen de Statenmarkt en het Gelders debat de beste score.

Daarnaast is onderzocht hoe Statenleden en inwoners de drie aspecten van legitimiteit: vertrouwen, acceptatie en tevredenheid beoordelen. Driekwart van de Statenleden geeft aan vertrouwen het belangrijkste te vinden, gevolgd door acceptatie en daarna tevredenheid. Uit het onderzoek onder inwoners blijkt dat (wanneer onderscheid wordt gemaakt tussen positieve en negatieve opvattingen, en de categorie neutraal niet wordt meegerekend) 45,3% van de inwoners vindt dat de overheid het goede doet (vertrouwen). 63% van de inwoners kent de overheid het gezag toe om beslissingen te nemen (acceptatie). Het aantal inwoners dat zich goed kan vinden in de prestaties die de overheid levert (tevredenheid) is 15,2%.

Geconcludeerd kan worden dat vertrouwen, acceptatie en tevredenheid in zekere zin met elkaar samenhangen, maar dat de drie aspecten door inwoners toch heel verschillend worden beleefd. Ondanks dat Statenleden aangeven dat vertrouwen en acceptatie het belangrijkste zijn, moeten Provinciale Staten volgens inwoners vooral met de tevredenheid aan de slag.

Aanbevelingen aan Provinciale Staten en Statengriffie

- Ga als Statenleden met elkaar in gesprek over het begrip democratische legitimiteit en benoem gezamenlijke uitgangspunten.
- Zorg ervoor dat inwoners lokaal voldoende kanalen hebben voor burgerparticipatie en –initiatieven, en controleer ook of er vervolgens voldoende rekening wordt gehouden met de inbreng van inwoners.
- Betrek inwoners vroegtijdig bij politieke onderwerpen en stuur daar ook bij Gedeputeerde Staten op aan.
- Zorg ervoor dat inwoners en betrokkenen in de Statenzaal, online of via de pers ook voldoende meekrijgen van het debat door in de pers de tegenstellingen in het debat scherper voor het voetlicht te krijgen.
- Experimenteer met veranderingen of toevoegingen in de manier van vergaderen die volgens inwoners beter zouden bijdragen aan de ervaren democratische legitimiteit.
- Onderzoek of sociale media en de website nog beter kunnen worden benut om inwoners te betrekken en actief te informeren.
- Onderzoek welke rol leeftijd, regio en bijvoorbeeld opleidingsniveau speelt bij de mate van betrokkenheid van inwoners bij politieke onderwerpen en de voorkeur voor bepaalde instrumenten.
- Bedenk als Statengriffie hoe een goede mix van instrumenten, die aan de juiste criteria voldoen, effectiever kan worden ingezet om bij te dragen aan de democratische legitimiteit van Provinciale Staten.
- Bespreek of de instrumenten uit andere provincies interessant genoeg zijn om in Drenthe te implementeren. Wel dienen deze instrumenten dan vervolgens goed te worden geëvalueerd.

Voorwoord

Werken voor de overheid is voor mij nooit een doel op zich geweest. Ik heb het wel altijd belangrijk gevonden om me in te zetten voor mensen. Die mensgerichte drive heb ik van huis uit meegekregen. Vanuit die motivatie heb ik me in mijn jeugd ingezet voor de jongerenraad van de provincie Drenthe. Dit zorgde voor een prettige kennismaking met de provinciale organisatie.

Na een aantal omzwervingen in studieland brachten een informatiefolder van de studie Bestuurskunde en de wil om iets af te maken me bij de Thorbecke Academie in Leeuwarden. “Streven naar een betere maatschappij is één ding, een goed beleid uitzetten dat werkelijk leidt tot maatschappelijke vooruitgang iets heel anders”, stond er op de voorkant van de informatiefolder. Nog steeds een rake constatering.

De wens om naast in deeltijd te studeren ook werkervaring op te doen, leidde me terug naar de provincie Drenthe. Na een open gesprek met het teamhoofd van een ambtelijke afdeling, onder andere over mijn wensen en interesses op werkgebied, werd aangegeven dat de provincie mij de kans gaf om aan de slag te gaan bij de Statengriffie.

Nu bijna vier jaar, veel mooie ervaringen en leerzame momenten later, is deze scriptie het eindproduct van mijn tijd voor de provincie Drenthe. Daarom neem ik graag het moment om ook via deze weg mensen te bedanken.

In de eerste plaats wil ik Provinciale Staten Drenthe, en in het bijzonder het team van de Drentse Statengriffie, bedanken dat ze mij de kans hebben gegeven ervaring op te doen binnen de wereld van het Openbaar Bestuur. Onder leiding van de Statengriffier Simone Buissink heb ik in een vrije rol kunnen beleven wat het betekent om te werken voor de Drentse volksvertegenwoordiging. Een niet te onderschatten en waardevolle taak. Veel dank gaat ook uit naar de medewerkers van de Statengriffie die mij vanaf het begin af aan een warm welkom hebben geboden en altijd bereid en bereikbaar waren voor hulp, ook bij de scriptie.

Bijzondere dank gaat uit naar de onderzoekers van de griffie, waaronder Mijke Boedeltje die met haar ervaring op het gebied van draagvlakonderzoek, burgerparticipatie en vragenlijsten, het onderzoek van scherpe toevoegingen en tips heeft voorzien. Erg veel dank gaat in het bijzonder uit naar Statenonderzoeker Joris Blaauw, die op de momenten dat ik er zelf niet meer uit kwam met zijn tomeloze inzet, enthousiasme en kennis op het gebied van onderzoek telkens weer het vuur wist terug te brengen in de scriptie. Ook is hij van veel waarde geweest in het meedenken over de inzet van de onderzoeksmethoden.

De begeleiding van Ria Veenstra heb ik als zeer prettig ervaren. Behulpzaam en geduldig waar het kon, streng wanneer deadlines dreigden te vertragen. Door vaak de vraag te stellen: "Wat heb je nodig?", nam ze het proces niet over en stond ze me bij met vaak praktische tips. Heel fijn.

Erg veel dank gaat uit naar mijn afstudeerbegeleider Avelien Haan. Haar enorme bevologenheid als docent en toewijding naar studenten heb ik als zeer bijzonder ervaren. Met haar oplossingsgerichte aanpak en brede kennis van de theorie wist ze me in beweging te houden. Ook wanneer ik de moed soms even kwijt was of niet wist waar ik moest beginnen. Ik heb daardoor zicht weten te houden op het eindresultaat. Ook bedank ik de tweede lezer, Maarten Hoekstra, voor zijn nuttige toevoegingen op het eindverslag.

Mijn familie wil ik graag bedanken voor hun steun en de mogelijkheden om te kunnen studeren. Heel veel dank gaat uit naar mijn vriendin, Gea Postma, die dagelijks het meest te maken heeft gehad met mijn studie als ik 's avonds of in het weekend weer eens achter de computer kroop. Gemotiveerd, maar af en toe ook zuchtend. Haar steun en soms kritische aanmoedigingen hebben er mede voor gezorgd dat ik op moeizame momenten heb doorgezet en de studie tot een einde heb gebracht.

Ook wil ik vanaf deze plek de Statenleden bedanken voor hun tijd en openheid tijdens de interviews. Hun uitgesproken motivatie heeft me voldoening gegeven bij het werken aan de scriptie. Tot slot dank ik de inwoners van Drenthe die in grote getalen de moeite hebben genomen om de toch redelijk taaie vragenlijst in te vullen en deze aan het einde af en toe van hartenkreten te voorzien. Bedankt!

Inhoud

Samenvatting.....	3
Voorwoord	5
Inhoud.....	7
1. Inleiding	10
1.1 Provinciale Staten Drenthe.....	10
1.2 Aanleiding	10
1.3 Afbakening.....	11
1.4 Doelstelling	11
1.5 Vraagstelling	12
1.6 Leeswijzer.....	12
2. Organisatie en context.....	14
2.1 Provinciaal bestuur in Drenthe	14
2.2 Het middenbestuur	14
2.3 Provinciale Staten, de volksvertegenwoordiging.....	15
2.4 Vernieuwing van de provinciale democratie.....	16
2.4.1 Relatie met inwoners punt van zorg	16
2.4.2 Conclusie	17
3. Theoretisch kader	18
3.1 De (representatieve) democratie	18
3.2 Democratische legitimiteit.....	18
3.2.1 Definitie van (democratische) legitimiteit.....	18
3.2.2 Drie aspecten van legitimiteit: vertrouwen, acceptatie en tevredenheid	19
3.3 Instrumenten.....	21
3.3.1 Multicriteria-analyse.....	23
3.3.2 Kenmerken onderscheiden.....	23
3.3.3 Analyse kader	25
3.3.4 Conclusie	26
4. Methoden van onderzoek	27
4.1 Vraagstelling	27
4.2 Strategie	27

4.2.1 Triangulatie	28
4.3 Methoden.....	28
4.3.1 Literatuuronderzoek en deskresearch.....	29
4.3.2 Schriftelijke vragenlijsten	29
4.3.3 Interview	30
4.4 Betrouwbaarheid en validiteit	30
4.5 Analyse	32
4.5.1 Samenvattend	32
5. Resultaten: Interview Statenleden.....	33
5.1 Democratische legitimiteit: “Een containerbegrip”	33
5.2 Vertrouwen is de basis	33
5.3 Vormgeven aan democratische legitimiteit.....	35
5.4 Opvattingen en verwachtingen van instrumenten	35
5.5 Andere manieren of instrumenten	37
5.6 Afsluitend	38
6. Resultaten: Drents Panel.....	39
6.1 Algemeen beeld resultaten.....	39
6.2 Drie aspecten en kenmerken instrumenten.....	40
6.3 Kenmerken van instrumenten	41
6.4 Koppeling instrumenten en legitimiteitsaspecten	45
6.5 Afsluitend	46
7. Resultaten: Analyse.....	47
7.1 De drie aspecten: vertrouwen, acceptatie en tevredenheid	47
7.2 Democratische legitimiteit vormgeven: inwoners betrekken	48
7.3 Opvattingen over de instrumenten	48
7.4 Kenmerken instrumenten: gebruik, interactie, bereik en actualiteit.....	51
7.5 Afsluitend	55
8. Conclusies en aanbevelingen.....	57
8.1 Aanleiding	57
8.2 Wat weten we nu?	57
8.2.1 Een complex begrip.....	58

8.2.2 Vertrouwen, acceptatie en tevredenheid.....	58
8.2.3 Actuele onderwerpen, inwoners betrekken en actief informeren	58
8.2.4 Overige instrumenten	59
8.2.5 Verbeterpunten die door Statenleden worden aangegeven.....	60
8.2.6 Verbeterpunten die door inwoners worden aangegeven	60
8.2.7 Afsluitend	60
8.3 Democratische legitimiteit versterken.....	61
8.3.1 In gesprek over democratische legitimiteit	61
8.3.2 Werken aan tevredenheid	61
8.3.3 Inwoners betrekken	62
8.3.4 Instrumenten inzetten	62
8.3.5 Effectief communiceren met doelgroepen.....	62
8.3.6 Actuele onderwerpen, inwoners betrekken en actief informeren	63
8.3.7 Andere instrumenten	63
8.3.8 Overige aanbevelingen.....	64
Bibliografie	65
Bijlage A. Interviews PS Drenthe	69
1. Vragenlijst interviews.....	69
2. Lijst van geïnterviewde Statenleden.....	72
Bijlage B. Resultaten vragenlijst Drents Panel	74

De afbeeldingen in dit rapport zijn voorbeelden van instrumenten: op deze foto het Statendebat

1. Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een beschrijving van Provinciale Staten Drenthe en het doel van Provinciale Staten (voortaan PS) om hun democratische legitimiteit te versterken. Daarnaast komt de doelstelling en de centrale vraag van het onderzoek aan bod.

1.1 Provinciale Staten Drenthe

Voor Nederlandse begrippen is Drenthe een dunbevolkt gebied. Het aantal inwoners ligt op ongeveer 488.629 (1 januari 2016) (CBS, 2016) verdeeld over twaalf Drentse gemeenten. Naast een paar grote plaatsen (Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel, ook wel de HEMA gemeenten genoemd) bestaat Drenthe veelal uit dorpen met een landelijk karakter.

De provincie Drenthe vormt de regionale bestuurslaag tussen de rijksoverheid en de Drentse gemeenten. De grondslag voor het huidige provinciaal bestuur is gelegd in de Provinciewet (PW) van 1850. In deze wet, gemaakt door Thorbecke, zijn de samenstelling, de verkiezing en de bevoegdheden van PS vastgelegd ("Provinciewet", Overheid.nl, 1992). Elke vier jaar zijn er provinciale verkiezingen. Inwoners van Drenthe kiezen dan hun volksvertegenwoordigers, die gezamenlijk Provinciale Staten Drenthe vormen.

1.2 Aanleiding

Provinciale Staten stellen op hoofdlijnen het beleid van de provincie Drenthe vast. In de provinciale politiek komen veel onderwerpen aan de orde waar inwoners van Drenthe in hun dagelijks leven mee te maken hebben. Dit zijn onderwerpen die van direct belang zijn voor de Drentse samenleving zoals: regionale economie, natuur, het wegennetwerk en openbaar vervoer. Naast de onderwerpen die zonder veel extra aandacht van inwoners behandeld worden door PS, zijn er ook thema's die gevoeliger liggen bij de bevolking omdat deze hun belangen direct raken. Deze thema's, zoals bijvoorbeeld de discussie over windmolens, leiden tot weerstand van Drentse inwoners tegen beslissingen van de overheid en kritiek op de manier van vormgeven van besluitvormingsprocessen door de overheid (Chavannes, 2015) (Kiers, 2015). De weerstand van de Drentse bevolking roept bij PS de vraag op hoe zij beter invulling kunnen geven aan hun volksvertegenwoordigende rol. Met daarbij de achterliggende vraag: wat is ervoor nodig dat inwoners besluiten van PS als legitiem ervaren?

Het bovengenoemde vraagstuk past in een breder beeld dat we ook terugzien in de rest van Nederland, zoals bijvoorbeeld recent bij de vluchtelingenproblematiek (Van Baars, 2015). Directeur Putters van het SCP zegt hierover: "Je moet voorkomen dat mensen gaan denken: 'Wat maakt het ook allemaal uit? Mijn belang wordt toch niet gezien.'" Sommigen ervaren deze kwesties als incidenten terwijl anderen het zien als het afbrokkelen van de legitimiteit van het overheidsoptreden. Volgens bestuurskundig onderzoeker Lunsing (Lunsing, 2015), zijn dit ontwikkelingen waarbij kiezers een

afstand ervaren met de overheid en haar bestuurders. Of er in het algemeen sprake is van toegenomen wantrouwen staat open voor onderzoek. Politici zijn er wel van overtuigd dat we te maken hebben met mondiger inwoners die het bestuur kritischer benaderen en minder vertrouwen in hun bestuur hebben dan voor 1990 het geval was. Voor Provinciale Staten Drenthe is dit aanleiding meer duidelijkheid te krijgen over het begrip democratische legitimiteit en te onderzoeken welke factoren van invloed zijn op hoe inwoners de democratische legitimiteit van PS ervaren. Door daarin helderheid te verschaffen kan dit onderzoek bijdragen aan praktische kennis over hoe de democratische legitimiteit van PS, met behulp van de Drentse Statengriffie, kan worden versterkt.

Democratische legitimiteit heeft meerdere gezichten en benaderingen. In hoofdstuk drie zal dit begrip verder worden uiteengezet. In dit onderzoek staan concrete ervaringen van inwoners centraal. Daarom is het van belang erachter te komen hoe Drentse inwoners de democratische legitimiteit van PS ervaren. Op het gebied van de door inwoners ervaren legitimiteit van overheidsoptreden is weinig bekend. Inzichten om het onderwerp van dit onderzoek te vertalen in terreinen waar meer over bekend is, kunnen worden gevonden in het onderzoek naar legitimiteit van professor in de rechten en psychologie, Tyler. Op basis van Tylers onderzoek kan 'ervaren legitimiteit' worden gemeten in termen van vertrouwen, acceptatie en tevredenheid (Tyler, 1990). Onderzocht wordt 'of' en 'hoe' deze drie aspecten bijdragen aan de democratische legitimiteit van PS.

1.3 Afbakening

Inwoners zien de overheid (Rijk, provincie, gemeenten) vaak als één geheel. De vormgeving van democratische processen door het Rijk en de gemeenten zijn dus ook van invloed op de beleving van inwoners over beslissingen van de (provinciale) overheid. Er is echter besloten om in dit onderzoek vooral een beeld van de provinciale situatie te schetsen. Dit betekent dat onderzoek wordt gedaan naar de inzet van instrumenten die Provinciale Staten en inwoners op provinciaal niveau ter beschikking staan. De nadruk ligt daarbij op de manier waarop instrumenten eventueel van invloed zijn op het versterken van de democratische legitimiteit van PS. Daarmee kunnen er gerichte aanbevelingen worden gedaan aan Provinciale Staten en Statengriffie, die ingaan op de provinciale situatie.

1.4 Doelstelling

Het onderzoek heeft als doel advies te geven over de manier waarop de inzet van instrumenten de democratische legitimiteit van Provinciale Staten Drenthe kan versterken. Het advies wordt in dit onderzoek vormgegeven aan de hand van praktische aanbevelingen aan Provinciale Staten Drenthe en Statengriffie. Het onderzoeksdoel is om te komen tot een ontwerp (Van Thiel, 2013).

Door onderzoek te doen naar de instrumenten die Provinciale Staten Drenthe ter beschikking staan kan worden vastgesteld hoe de huidige instrumenten bijdragen aan de democratische legitimiteit en hoe zich dat verhoudt ten opzichte van eventueel nieuwe instrumenten of een verbeterde inzet van de huidige instrumenten. Wat zijn de knelpunten? Waar liggen kansen? En wat zijn de wensen van

Provinciale Staten en inwoners van Drenthe op dit gebied? De aanbevelingen worden gebruikt door PS en Statengriffie om de instrumenten effectiever in te zetten.

1.5 Vraagstelling

Om een advies te kunnen geven over hoe PS als gekozen volksvertegenwoordiging besluiten van legitimiteit kan voorzien, moet de centrale vraag van dit onderzoek worden beantwoord. De centrale vraag is:

“Op welke wijze kunnen de huidige (of nieuwe) instrumenten die Provinciale Staten Drenthe ter beschikking staan, effectief worden ingezet om bij te dragen aan het versterken van de democratische legitimiteit van Provinciale Staten Drenthe?”

Om tot een zo goed mogelijke beantwoording van de centrale vraag te komen is deze opgedeeld in een aantal deelvragen. Het doel van de eerste deelvraag is om het begrip democratische legitimiteit te verkennen. De eerste deelvraag is:

- 1a. Wat is democratische legitimiteit?
- 1b. Hoe kan democratische legitimiteit worden gemeten?

Het doel van de tweede deelvraag is om de inzet van instrumenten en het effect op democratische legitimiteit te onderzoeken. De tweede deelvraag is:

- 2a. Welke instrumenten hebben PS Drenthe/inwoners ter beschikking en op welke wijze dragen de instrumenten bij aan de democratische legitimiteit?
- 2b. Welke overige instrumenten kunnen de democratische legitimiteit van PS Drenthe versterken?

Het doel van de derde deelvraag is om de beleving van PS Drenthe en inwoners, met betrekking tot democratische legitimiteit en de inzet van instrumenten, te onderzoeken en met elkaar te vergelijken. De derde deelvraag is:

- 3a. Wat zijn verbeterpunten voor de huidige instrumenten van PS Drenthe volgens Statenleden?
- 3b. Wat zijn verbeterpunten voor de huidige instrumenten van PS Drenthe volgens inwoners?

1.6 Leeswijzer

Het onderzoek is opgedeeld in verschillende hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk wordt na de inleiding en aanleiding de doel- en vraagstelling behandeld. Hoofdstuk twee geeft een beschrijving van de organisatie en context. Hoofdstuk drie vormt het theoretisch kader voor de inhoudelijke analyse waarbij democratische legitimiteit en de instrumenten centraal staan. Vervolgens wordt in hoofdstuk vier stilgestaan bij methoden van onderzoek die zijn toegepast. De resultaten zijn opgedeeld in drie hoofdstukken die de interviews met Statenleden, de vragenlijst aan het Drents panel en tot slot een

analyse weergeven. Tot slot wordt in hoofdstuk acht door middel van de deelvragen antwoord gegeven op de centrale vraag van dit onderzoek en volgen aan het eind van hoofdstuk acht de conclusies en aanbevelingen.

Werkbezoek van PS Drenthe aan Wildlands in Emmen

2. Organisatie en context

Dit hoofdstuk geeft een beschrijving van hoe het provinciaal bestuur in Drenthe is georganiseerd, wat de hoofdfuncties van PS zijn en bespreekt de vernieuwing van de provinciale democratie.

2.1 Provinciaal bestuur in Drenthe

Aan het hoofd van de provincie Drenthe staan Provinciale Staten. Gedeputeerde Staten (voortaan GS) en de Commissaris van de Koning maken ook deel uit van het bestuur van de provincie (artikel 125 van de Grondwet (GW)) ("Grondwet", 2008). Sinds de invoering van de Wet dualisering provinciebestuur (2003) ("Provinciewet", Overheid.nl, 2012) is de positie van PS vergelijkbaar met die van de Tweede Kamer op landelijk niveau. De positie van GS is vergelijkbaar met die van het kabinet. De leden van PS worden elke vier jaar gekozen door de kiesgerechtigde inwoners van Drenthe en zijn de volksvertegenwoordiging.

In Drenthe zijn er 41 Statenleden behorende tot de partijen: VVD, PvdA, CDA, PVV, SP, D66, ChristenUnie, GroenLinks, 50plus en Sterk Lokaal. PS stellen op hoofdlijnen de bestuurlijke kaders van de provincie vast. De bestuurlijke bevoegdheden en de uitvoering zijn in handen van GS, de controle op het bestuur wordt weer uitgeoefend door PS. Dit machtsevenwicht staat bekend met het begrip 'checks and balances' en refereert aan de scheiding der machten (trias politica) uit de leer van Montesquieu. De heer J. (Jacques) Tichelaar is commissaris van de Koning in de provincie Drenthe. Hij is voorzitter van PS (artikel 9 PW) en GS ("Provinciewet", Overheid.nl, 2012).

Over veel zaken mag de provincie zelfstandig beslissen. In artikel 124, lid 1 van de Grondwet ("Grondwet", 2008) is de open huishouding van de provincies verankerd. Er is wel een beperking aan de autonomie van de provincie: het beleid mag niet in strijd zijn met hogere (nationale) wetgeving. Daarnaast voert de provincie ook een aantal landelijke wetten uit middels de plicht medebewind, waarmee de provincie de verplichting heeft om medewerking te geven aan de uitvoering van regelingen van de hogere overheid (art. 124 lid 2 GW) ("Grondwet", 2008).

Het ambtelijk apparaat, bestaande uit de provinciale ambtenaren, zorgt voor de voorbereiding en uitvoering van het provinciale beleid en staat onder leiding van de provinciesecretaris.

2.2 Het middenbestuur

Zowel het functioneren als de organisatie van de provincie staat nogal eens ter discussie, vooral tijdens de Provinciale Statenverkiezingen. De relatief lage opkomst bij deze verkiezingen en de beperkte zichtbaarheid van het provinciale bestuur voor inwoners zijn daar debet aan (Breeman, 2012). Behalve de beperkte zichtbaarheid en de vermeende gebrekkige democratische legitimiteit stellen velen ook de meerwaarde van de provinciale bestuurslaag ter discussie. Uit onderzoek van Breeman blijkt echter ook dat anderen vinden dat de provincie, het middenbestuur, nog steeds een

belangrijke scharnierfunctie vervult tussen het Rijk en het lokale bestuur. In dit onderzoek is de discussie over nut en noodzaak van het middenbestuur buiten beschouwing gelaten. Dit onderzoek gaat uit van de relevantie van de provincie en wil bijdragen aan het versterken van het democratische fundament van Provinciale Staten Drenthe.

2.3 Provinciale Staten, de volksvertegenwoordiging

Sinds de invoering van de Wet dualisering provinciebestuur in 2003, kennen Provinciale Staten drie hoofdfuncties. Een volksvertegenwoordigende, een kaderstellende en een controlerende rol. Hieronder volgt een korte uiteenzetting van de drie rollen. Ook is er aandacht voor de ambtelijke ondersteuning door de Statengriffie.

Volksvertegenwoordigende functie (representatief)

De eerste functie die de Staten dienen te vervullen is die van volksvertegenwoordiging. Daarvoor is het nodig dat de Staten geworteld zijn in de Drentse samenleving, voortdurend communiceren met inwoners en alert zijn op initiatieven van ondernemers, (maatschappelijke) organisaties en belangengroeperingen.

Kaderstellende functie

De tweede functie van de Staten is die van kadersteller. Hieronder valt ook de budgettaire bevoegdheid. Kaders zijn bijvoorbeeld provinciale verordeningen, plannen met een verplichtend karakter zoals bestemmingsplannen en ontwikkelingsvisies. Ook de provinciale begroting is een belangrijk kader. De Staten bepalen de beleids- en beoordelingsruimte van het college van GS bij de uitvoering van zijn taken. De kaderstellende functie van de Staten hangt nauw samen met de volksvertegenwoordigende rol van de Staten. Bij de besluitvorming over het stellen of bijstellen van kaders, dienen de Staten namelijk de wensen en belangen van inwoners, ondernemers, (maatschappelijke) organisaties en belangengroeperingen te betrekken.

Controlerende functie

De derde functie van de Staten is die van controleur. Dit houdt in dat PS toetst of het College van GS op een juiste manier invulling heeft gegeven aan hun bestuurstaak, of de gestelde doelen zijn bereikt en wat het College heeft gedaan om die doelen te bereiken en of daarbij de door de Staten gestelde kaders zijn meegenomen. Aan de ene kant is de controle het sluitstuk van de volksvertegenwoordigende en de kaderstellende rol, anderzijds biedt controle ook weer de mogelijkheid om bij te dragen aan de volksvertegenwoordigende rol. De Staten controleren namens de inwoners de uitvoering van het beleid en kunnen de kaders indien gewenst bijstellen of aanpassen. Zoals het College verantwoording dient af te leggen aan de Staten, dienen de Staten verantwoording af te leggen aan de inwoners over de wijze waarop zij invulling hebben gegeven aan hun controlerende taak.

Ambtelijke ondersteuning door de Statengriffie

Zeer belangrijk voor de emancipatie van de Staten is de invoering van een eigen ambtelijke ondersteuning in de vorm van de griffie geweest (BZK, 2012). De griffie is als instituut binnen de provinciale overheden relatief nieuw. Elke provincie is sinds de Wet dualisering provinciebestuur van 2003 verplicht een griffie in te stellen. De Statengriffie ondersteunt het Drents parlement zodat deze zijn bestuurlijke en maatschappelijke rol zo goed mogelijk kan oppakken. De Statengriffie is een zelfstandige organisatie-eenheid die rechtstreeks onder de verantwoordelijkheid van het Drents parlement valt. Onder leiding van de Statengriffier heeft de griffie taken op het gebied van procesregie, implementatie van de strategie en organisatorische ondersteuning.

2.4 Vernieuwing van de provinciale democratie

Provinciaal beleid is voor inwoners vaak lastig te doorgronden. De kaderscheppende, bemiddelende en toezichthouden taken van de provincie (PW) zijn vooral gericht op mede-overheden, het bedrijfsleven en/of het maatschappelijk middenveld. Daarnaast zijn de gevolgen van provinciaal beleid vaak pas op lange termijn zichtbaar (Commissie Vernieuwingsimpuls, 2001). Om inwoners meer te betrekken bij de provincie zijn belangrijke stappen genomen. De Wet dualisering provinciebestuur 2003 is daarvan één van de belangrijkste. Deze Wet moest met een striktere scheiding tussen Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten een cultuurverandering in gang zetten, waarbij de nadruk op twee motieven kwam te liggen: versterking van de positie van Provinciale Staten en versterking van de relatie met inwoners. Door meer ruimte te bieden aan 'checks and balances' zou de politiek weer aantrekkelijker moeten worden voor inwoners (Commissie Vernieuwingsimpuls, 2001).

In 2005 bleek uit de evaluatie van de Wet dualisering provinciebestuur door de commissie Hermans (Hermans, 2005), dat de pogingen om dichterbij inwoners te staan nog nauwelijks concrete resultaten hadden opgeleverd. Volgens de commissie was dat begrijpelijk omdat provinciale activiteiten vaak ver van het dagelijkse leven van de gemiddelde Nederlander afstaan (Stokmans, 2005). Dit geeft een spanningsveld omdat inwoners via verkiezingen voor de legitimiteit van Provinciale Staten moeten zorgen en het daarvoor wenselijk is dat inwoners weten wat de provincie doet.

2.4.1 Relatie met inwoners punt van zorg

De relatie tussen de provincie en inwoners blijft een punt van aandacht was de conclusie tijdens het Symposium '10 jaar dualisering' in 2012. Zeker in een tijd waarin de verhouding tussen overheid en samenleving verder verandert. Wat betekent dat nu voor Provinciale Staten? Onderzoek van Bas Denters, bijzonder hoogleraar bestuurskunde, naar opvattingen van inwoners over wat zij belangrijk vinden bij lokale volksvertegenwoordigers was daarin opmerkelijk. Het zijn van vertrouwenspersoon of waakhond van goede procedures vinden inwoners veel belangrijker dan de partijpolitieke profilering of de afspiegeling van de gehele bevolking (wat gaat over de afweging van soms strijdige belangen) (Denters, 2012). Inwoners vinden het vooral belangrijk dat er voor wordt gezorgd dat er lokaal voldoende kanalen zijn voor burgerparticipatie en –initiatieven, en het controleren of er vervolgens

voldoende rekening wordt gehouden met de inbreng van inwoners. Dit is bij uitstek het onderdeel van de vertegenwoordigende rol van de Staten, waaraan inwoners waarde toekennen en waarover ze tegelijk ook relatief ontevreden zijn (Denters, 2012).

2.4.2 Conclusie

Provinciale Staten Drenthe onderkennen, onder andere vanuit de behoefte om dichterbij inwoners te staan, het belang van democratische legitimiteit. De Wet dualisering provinciebestuur 2003 heeft een cultuurverandering in gang gezet. Er is echter nog voldoende reden om aandacht te hebben voor de vraagstukken rondom legitimiteit. Provinciale Staten en de Statengriffie zijn zich er van bewust dat de snelle maatschappelijke ontwikkelingen de verhouding tussen overheid en samenleving veranderen. In dit onderzoek staat de vraag centraal hoe de instrumenten die Provinciale Staten en inwoners ter beschikking staan, bijdragen aan de drie aspecten (vertrouwen, acceptatie en tevredenheid) van democratische legitimiteit. Het is de bedoeling dat het onderzoek uiteindelijk antwoord geeft op de vraag: op welke manier kan de inzet van instrumenten bijdragen aan het versterken van de democratische legitimiteit?

In het volgende hoofdstuk zal dieper worden ingegaan op de betekenis van het begrip democratische legitimiteit en het effect van instrumenten op de (beleving van) legitimiteit.

Provinciale Staten Drenthe

HOME ACTUEEL VERGADERINGEN DRENTS PARLEMENT ONTMOET CONTACT

Wie zitter er in het parlement?

BEKIJK ►

Een *kijkje* achter de schermen bij het Drents parlement?

Hebben Provinciale Staten invloed op het busvervoer? Wat is de rol van het Drents parlement bij het verkrijgen van snel internet op het platteland? En hoe kan zij ervoor zorgen dat de Drentse arbeidsmarkt wordt gestimuleerd? Heeft u dit soort vragen of wilt u gewoon iets meer weten over het parlement van Drenthe? Word dan Gast van de Staten.

ACTUEEL

VRAAG 21 juni 2016

VVD: "Young Business Award 2016"

Op 20 juni heeft de VVD schriftelijke vragen gesteld over de Young Business Award 2016. [MEER ►](#)

ZOEK DOCUMENT

Uw zoekterm

VOLG ONS

[f](#) [t](#) [v](#)

Website PS Drenthe: een informatieve online ontmoetingsplek voor Statenleden en betrokkenen

3. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt het geheel van theorieën en modellen die gebruikt worden voor het onderzoek uiteengezet. Er wordt stilgestaan bij de (representatieve) democratie, de betekenis van het begrip democratische legitimiteit en welke aspecten van invloed zijn op hoe inwoners legitimiteit ervaren. Daarnaast wordt de analyse van de instrumenten die Provinciale Staten en inwoners ter beschikking staan besproken. Tot slot leidt de theorie tot een analysekader.

3.1 De (representatieve) democratie

In een democratie wordt uitgegaan van het beginsel van de volkssoevereiniteit. Volgens dat beginsel regeren politici, bestuurders en overheidsorganisaties in naam van het volk (Bovens, 2015). Een democratie heeft een volksvertegenwoordiging die rechtstreeks door de kiesgerechtigde inwoners gekozen wordt en daaraan zijn macht ontleent. Er wordt ook wel gesproken van een indirecte democratie of representatieve democratie omdat de gekozen vertegenwoordigers de politieke besluiten nemen.

Op de vraag hoe een volksvertegenwoordiger zijn of haar rol dient in te vullen, verschillen de meningen. Bovens, 't Hart en Van Twist (Bovens, 2015) geven aan dat het voor politici en gekozen bestuurders belangrijk is dat deze hun voornemens en beslissingen in grote lijnen overeen laten stemmen met de in de maatschappij levende waarden, normen en wensen. Om te weten wat er speelt moeten politici in goed contact met inwoners staan. Ook is er naast het kiezen van de volksvertegenwoordiging nog een ander belangrijk punt voor het democratische gehalte van het openbaar bestuur. Besluitvormingsprocessen dienen namelijk doorzichtig en toegankelijk te zijn voor inwoners. Centraal daarbij staat de voorfase van het besluitvormingsproces (Bovens, 2015). Het neerleggen van de macht bij vertegenwoordigende organen en het bevorderen van inspraak van inwoners is volgens het democratiebeginsel een waarborg tegen willekeurige machtsuitoefening (Kortmann, 2001).

3.2 Democratische legitimiteit

Een vereiste in een democratische rechtstaat is dat de voor inwoners bindende beslissingen van de overheid democratisch gelegitimeerd zijn (Bovens, 2015). De vraag is wat dit betekent. De begrippen politieke legitimiteit, democratische legitimiteit en legitimiteit komen in de literatuur wisselend voorbij. Boedeltje, bestuurskundig onderzoeker, geeft aan dat (democratische) legitimiteit een begrip is dat te onhandig en complex is voor een directe aanpak en daarom volgt bijna alle literatuur de tactiek van het opsplitsen van het begrip (Boedeltje, 2009).

3.2.1 Definitie van (democratische) legitimiteit

Een beknopte, algemene omschrijving van het begrip legitimiteit voor het politieke systeem is 'de idee dat het bestaande politieke systeem juist is' (Thomassen, 1999). Daarmee wordt min of meer bedoeld:

het onderbouwen dat beslissingen over publieke zaken door een politieke macht gerechtvaardigd of gewettigd zijn (Terpstra, 2012). De meeste legitimiteittheorieën zijn opgesteld rondom het idee dat legitimiteit direct terug te voeren is op acceptatie dan wel aanvaardbaarheid (Jost, 2001), zoals onder andere blijkt uit de volgende definitie:

‘De legitimiteit van een beleid is de aanvaardbaarheid van het beleid voor de betrokkenen. Het gaat daarbij om de mate waarin het beleid door de betrokkenen als juist, gerechtvaardigd of althans acceptabel wordt beschouwd of gesteund’ (Tirion, 2006).

In dit onderzoek is het met name van belang hoe de democratische legitimiteit van PS door inwoners wordt beleefd. Het gaat met andere woorden over concrete ervaringen van inwoners. In hoofdstuk één zijn de ontwikkelingen besproken waarbij inwoners kritiek hebben op beslissingen van de overheid en ontevreden zijn over het vormgeven van besluitvormingsprocessen door de overheid. Deze ontwikkelingen zeggen op provinciaal niveau iets over hoe inwoners de legitimiteit van PS ervaren. De definitie van Tirion die gaat over de aanvaardbaarheid van beleid voor de betrokkenen is daarom gekozen als uitgangspunt voor dit onderzoek. Een belangrijke vraag is vervolgens: welke aspecten (voorwaarden) zijn van invloed op dat inwoners het beleid van PS aanvaarden?

3.2.2 Drie aspecten van legitimiteit: vertrouwen, acceptatie en tevredenheid

Onderzoek van Tyler, professor in de rechten en psychologie, naar legitimiteit bevat veel elementen die direct of indirect gerelateerd zijn aan ‘ervaren legitimiteit’. Op basis van Tylers onderzoek kan ‘ervaren legitimiteit’ worden gemeten in termen van vertrouwen, acceptatie en tevredenheid. Op die terreinen is al het nodige empirisch onderzoek verricht. Weyers en Hertogh geven in hun onderzoek naar de ervaren legitimiteit van het justitieoptreden een heldere uiteenzetting van de drie aspecten van legitimiteit (Weyers H. e., 2007). De uiteenzetting uit dat onderzoek wordt hieronder besproken.

Vertrouwen als legitimiteit

In veel recent sociaalwetenschappelijk onderzoek staat het begrip ‘vertrouwen’ centraal. Hierbij gaat het zowel om allerlei vormen van (afnemend) vertrouwen binnen organisaties en het vertrouwen van inwoners in elkaar, als om de mate van vertrouwen in, bijvoorbeeld, de politiek, de media en in andere instituties. Hierbij wordt ook regelmatig direct of indirect een verband gelegd met de mate van (ervaren) legitimiteit van deze instituties. De meest gebruikte vertrouwensbegrippen in de empirische sociaalwetenschappelijke literatuur van dit moment zijn sociaal vertrouwen en institutioneel vertrouwen. Bij sociaal vertrouwen gaat het om intermenselijk vertrouwen, in het bijzonder het vertrouwen waarmee onbekenden elkaar tegemoet treden. Bij institutioneel vertrouwen gaat het om vertrouwen in de sociale, culturele, economische en politieke instituties van een maatschappij. De huidige discussie over sociaal vertrouwen is voor een belangrijk deel terug te voeren op de boeken “Making democracy work” van Putnam (Putnam, 1993) en “Trust” van Fukuyama (Fukuyama, 1995). Beide auteurs benadrukken het belang van onderling vertrouwen tussen inwoners voor het vermogen van een maatschappij om te komen tot effectieve samenwerking en gecoördineerde actie.

Bij vertrouwen gaat het er in de basis om dat je erop kunt vertrouwen dat de ander het goed met je voor heeft en het goede doet. Dit is volgens de theorie het fundament om überhaupt tot gezamenlijke handelingen te komen die kans van slagen hebben. Vertrouwen is dan ook relevant voor dit onderzoek, want het betekent het aanvaarden van overheidshandelen door inwoners. Vertrouwen kan worden gemeten door inwoners de stelling voor te leggen: 'Ik vertrouw erop dat de overheid het goede doet'.

Acceptatie als legitimiteit

In de tweede plaats wordt (ervaren) legitimiteit door Tyler in verband gebracht met de mate van acceptatie. Volgens onderzoek gaat het voor sociologen bij legitimiteit om de mate waarin gezag een duurzaam patroon heeft omdat het kan rekenen op vanzelfsprekende volgzzaamheid en vrijwillige gehoorzaamheid. De Bakker omschrijft acceptatie als de mate van goedkeuring, instemming, aanpassing of inschikkelijkheid die inwoners (uitdrukkelijk of stilzwijgend) aan de dag leggen in hun houdingen, opvattingen en sociale handelingen ten aanzien van bepaalde meningen, voorstellen, maatregelen of beslissingen. De Bakker laat zich inspireren door professor in de sociologie Doris Lucke, die aangeeft dat onderzoek naar acceptatie nodig is omdat legitimiteit en volgzzaamheid niet langer vanzelfsprekend zijn (De Bakker, 2001). Dit sluit ook aan op het beeld van 'mondige inwoners' (hoofdstuk één) die het bestuur kritischer benaderen dan voorheen.

Bij acceptatie gaat het vooral om de mate waarin inwoners de overheid gezag toekennen om handelingen te verrichten of beslissingen te nemen. In dit onderzoek is naast vertrouwen, acceptatie van belang. Bij acceptatie gaat het erom dat inwoners de overheid gezag toekennen. Acceptatie kan worden gemeten door inwoners de stelling voor te leggen: 'Ik ken de overheid het gezag toe om beslissingen te nemen'.

Tevredenheid als legitimiteit

In de derde plaats wordt (ervaren) legitimiteit door Tyler in verband gebracht met tevredenheid. Recent onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP, 2015) over de tevredenheid van Nederlanders over de werking van de democratie geeft aan dat driekwart van de Nederlanders tevreden is met de democratie. Ook vindt een overgrote meerderheid van de mensen democratie de beste manier om een land te besturen, volgens het rapport van het SCP. Uit het rapport komt wel een grote onvrede naar voren over de dagelijkse politiek. De helft van de mensen zegt niet tevreden te zijn over het functioneren van politici. Volgens de onderzoekers gaan deze resultaten in tegen het idee dat de democratie in een crisis verkeert. Wel is de onvrede met de politiek van veel mensen een probleem, zeggen de onderzoekers. Het SCP stelt dat de ontevredenheid over de politiek niet los kan worden gezien met het vraagstuk van representatie (zijn mensen nog bereid zich te laten vertegenwoordigen), dat breder is dan representatie via politieke partijen omdat het ook representatie op het maatschappelijk middenveld door leden- en donateursorganisaties betreft. Democratisch bestuur betekent volgens Bovens en anderen mogelijkheden tot participatie en inspraak van inwoners.

Democratisch bestuur is echter ook niet hetzelfde als 'u vraagt, wij draaien' (Bovens, 2015). Daar zit dan ook een spanningsveld met tevredenheid.

Bij tevredenheid gaat het er vooral om hoe prestaties van de overheid door inwoners of verschillende groepen in de samenleving worden beleefd. In dit onderzoek is net als vertrouwen en acceptatie, tevredenheid van belang. Bij tevredenheid gaat het erom dat inwoners tevreden zijn over de prestaties van de overheid. Tevredenheid kan worden gemeten door inwoners de stelling voor te leggen: 'Ik kan mij goed vinden in de prestaties die de overheid levert'.

Vertrouwen, acceptatie en tevredenheid

Samengevat beschrijft professor Tyler (Tyler, 1990) drie aspecten van legitimiteit die van invloed zijn op hoe (en of) inwoners beslissingen aanvaarden. De drie aspecten leiden in dit onderzoek tot de volgende definities:

- Vertrouwen: 'Ik vertrouw erop dat de overheid het goede doet'.
- Acceptatie: 'Ik ken de overheid het gezag toe om beslissingen te nemen'.
- Tevredenheid: 'Ik kan mij goed vinden in de prestaties die de overheid levert'.

Vertrouwen, acceptatie en tevredenheid, drie aspecten van democratische legitimiteit, zullen in dit onderzoek worden gebruikt om de democratische legitimiteit van PS bij inwoners te toetsen. Dit gebeurt door de definities van vertrouwen, acceptatie en tevredenheid als leidraad te nemen in de vragenlijst aan Drentse inwoners. Per specifiek kenmerk van een instrument (zoals interactie), kan dan worden gevraagd in hoeverre dat kenmerk van invloed is op dat inwoners de overheid bijvoorbeeld gezag toekennen om beslissingen te nemen (definitie van acceptatie). Op die manier kan een uitspraak worden gedaan over hoe het kenmerk "interactie" van invloed is op de acceptatie van inwoners. De definities worden ingezet om alle kenmerken van instrumenten te bevragen op vertrouwen, acceptatie en tevredenheid. Op die manier wordt duidelijk welke kenmerken van instrumenten volgens inwoners belangrijk zijn voor het vergroten van de democratische legitimiteit.

De volgende paragraaf behandelt de instrumenten die PS en/of inwoners ter beschikking staan. Tot slot wordt de samenhang van deze instrumenten met de drie aspecten van democratische legitimiteit uiteengezet.

3.3 Instrumenten

Om te bekijken hoe het mogelijk is om democratische legitimiteit in de praktijk vorm te geven is het van belang de instrumenten die PS en/of inwoners ter beschikking staan te onderzoeken. Belangrijk daarbij is het kunnen beoordelen wat het effect van de instrumenten is op legitimiteit. Een aantal van de instrumenten is vastgelegd en wordt toegelicht in het Reglement van orde van PS Drenthe (blz. 77-91), andere instrumenten staan bijvoorbeeld benoemd in het Communicatiebeleid van PS Drenthe. De instrumenten kennen diverse voorwaarden over 'wie' er 'wanneer' en op 'welke wijze' gebruik van kan maken. Figuur 1. geeft een overzicht van de instrumenten.

Vergaderinstrumenten	Externe instrumenten	Burgerinstrumenten	Communicatie instrumenten
- Debat (Staten-/commissievergadering) - Schriftelijke vragen aan GS - Motie - Amendement - Rondvraag - Recht van enquête - Recht van initiatief - Recht van interpellatie	- Werkbezoek - Statenontmoeting - Statenexcursie - Drents panel	- Burgerinitiatief - Inspreken	- Eigen (politieke) website fracties PS - Website Drents parlement - Eigen sociale media fracties PS - Sociale media Drents parlement - Gast van de Staten - Jongerendebatten - Contact met Statenleden (email, telefoon, brief, ingekomen stukken)

Figuur 1. Overzicht van de instrumenten van PS en inwoners

Naast de instrumenten die in figuur 1. staan beschreven, zijn er ook nog andere instrumenten. Dit zijn instrumenten die niet in Drenthe worden gebruikt, maar door Provinciale Staten elders in het land zijn ontwikkeld en daar worden ingezet. In het kader van dit onderzoek, waar ook gekeken wordt naar eventueel nieuwe of andere instrumenten, zijn deze instrumenten het vermelden waard. De onderstaande instrumenten van PS elders in het land zijn geselecteerd uit een lijst van instrumenten, op basis van hun functie om inwoners te betrekken bij de provinciale politiek.

- Statenmarkt (Friesland)

Om beter zicht te krijgen op wat inwoners vinden van de voorstellen van GS houden PS maandelijks een Statenmarkt. Inwoners, ambtenaren en Statenleden kunnen elkaar ontmoeten en informeren over onderwerpen waarover PS een besluit moet nemen. De uitwisseling op de Statenmarkt vervangt de inspraak in de Statencommissie.

- Referendum (Limburg)

Sinds maart 2012 is het voor inwoners in Limburg mogelijk om op eigen initiatief een referendum te houden over een onderwerp waarover PS in Limburg een beslissing kan nemen. De uitkomst van een referendum is richtinggevend.

- Gelders debat (Gelderland)

In het Gelders debat zoeken de leden van PS de inwoners van Gelderland op. De debatten gaan over actuele onderwerpen die in de regio's spelen. Elke keer debatteren PS in een andere regio van de provincie.

- E-petitie (Flevoland)

Met een E-petitie (formulier) kunnen inwoners via internet een verzoek doen namens een groep mensen aan PS of de provincie. Zodra een E-petitie wordt ingediend, begeleidt een Statenlid dit proces.

3.3.1 Multicriteria-analyse

Er zijn een heleboel instrumenten met verschillende kenmerken en daarbij zijn veel inwoners niet (volledig) bekend met de verschillende instrumenten. Om in dit onderzoek niet alle instrumenten te hoeven bevragen en toch een beeld te krijgen van het effect van de instrumenten op democratische legitimiteit, worden de instrumenten onderscheiden op specifieke kenmerken van die instrumenten. De kenmerken kunnen vervolgens bij inwoners getoetst worden op de criteria vertrouwen, acceptatie en tevredenheid. Daarmee kan uiteindelijk een uitspraak worden gedaan over alle instrumenten met dezelfde kenmerken.

Het principe van de multicriteria-analyse (MCA) wordt in dit onderzoek toegepast om een rationele en onderbouwde afweging te kunnen maken om de instrumenten op basis van kenmerken te vergelijken op de wijze waarop ze het effectiefst bijdragen aan democratische legitimiteit. MCA is een wetenschappelijke evaluatiemethode om tussen diverse discrete alternatieven een rationele keuze te maken op basis van meer dan één onderscheidingscriterium. Een multicriteria-analyse vertelt niet of alternatieven goed of slecht zijn, maar vertelt of ze op een bepaald criterium beter of slechter zijn dan een ander alternatief (Haan, 2009). Volgens dit principe is een tabel gemaakt met de instrumenten en hun kenmerken. Wanneer deze tabel is gevuld met de gegevens uit het onderzoek onder inwoners, kunnen de instrumenten met elkaar worden vergeleken op de grootste bijdrage aan democratische legitimiteit. De tabel zal in de volgende paragraaf worden toegelicht.

3.3.2 Kenmerken onderscheiden

Voordat de instrumenten onderscheiden kunnen worden op kenmerken, zijn een aantal vragen belangrijk: Welke uitsluitende kenmerken zijn er? Waarom zijn bepaalde kenmerken van belang en vervolgens de vraag op welke wijze deze kenmerken samenhangen met vertrouwen, acceptatie en tevredenheid. Onderstaande indeling van kenmerken is gemaakt door te bekijken welke 'specifieke kenmerken' de instrumenten typeren. Het instrument 'debat' behandelt bijvoorbeeld ook actuele onderwerpen, maar 'actualiteit' is niet een specifiek kenmerk van het instrument debat. Het debat kan namelijk ook gaan over onderwerpen die niet actueel zijn. De samenhang met de drie aspecten van democratische legitimiteit komt aan bod in de resultatenhoofdstukken.

Kenmerk 1: Gebruik (intern/extern)

Van belang bij het gebruik van een instrument is de vraag wie het instrument kan inzetten. Kunnen zowel Statenleden als inwoners er gebruik van maken? Wie het instrument kan inzetten en op welke wijze dit gebeurt, kan van invloed zijn op de drie aspecten van democratische legitimiteit. Het is dan ook waardevol om gebruik als kenmerk te onderzoeken. Intern of extern wordt bekeken vanuit het

oogpunt van Provinciale Staten. Intern gaat over instrumenten die enkel door PS kunnen worden gebruikt (zoal bijvoorbeeld veel vergaderinstrumenten) en extern gaat over instrumenten die (ook) door inwoners kunnen worden gebruikt (zoals bijvoorbeeld het burgerinitiatief).

Kenmerk 2: Interactie (zenden/interactie)

Naast de vraag wie een instrument kan inzetten is het van belang te weten op welke manier dit gebeurt. Vanuit het gezichtspunt van Provinciale Staten spreken we dan onder andere over zenden (bijvoorbeeld moties) of interactie (bijvoorbeeld werkbezoeken). Zowel zenden als interactie kan van invloed zijn op hoe de instrumenten, zowel door Statenleden als inwoners, worden ervaren.

Kenmerk 3: Bereik (klein/groot)

De instrumenten hebben een bepaalde reikwijdte. Het ene instrument (bijvoorbeeld de website) kent een beduidend groter bereik dan het andere (bijvoorbeeld Gast van de Staten). Helder zal zijn dat vaak een mix aan instrumenten, die zowel een groot als een klein bereik hebben, van belang kan zijn. Interessant is om te onderzoeken of er een voorkeur is bij inwoners wanneer het gaat om het effect op democratische legitimiteit.

Kenmerk 4: Actualiteit (actueel/niet actueel)

Eens in de vier jaar zijn er verkiezingen. Een bestuursperiode duurt dan ook vier jaar. Tijdens de bestuursperiode komen er onderwerpen aan de orde die gaan over de lange termijn, maar daarnaast zijn er ook actuele onderwerpen. Bepaalde instrumenten zijn vooral van waarde bij het behandelen van de actualiteit (bijvoorbeeld sociale media of schriftelijke vragen) in tegenstelling tot instrumenten die met name de lange termijn dienen (bijvoorbeeld het debat). Relevant is de vraag in hoeverre actualiteit in de beleving van inwoners van effect is op democratische legitimiteit.

Energizer tijdens pauze Provinciaal Jeugddebate NJR

De kenmerken leiden tot de volgende tabel (figuur 2.):

Instrumenten	Intern Gebruik A	Extern Gebruik B	Zenden (PS brengt info) C	Interactie (PS haalt info) D	Groot bereik E	Klein bereik F	Actueel thema G	Niet actueel thema H	Reeks
Debat	A		C		E			H	A, C, E, H
Schriftelijke vragen	A		C		E		G		A, C, E, G
Motie	A		C		E			H	A, C, E, H
Amendement	A		C		E			H	A, C, E, H
Rondvraag	A		C		E		G		A, C, E, G
Burgerinitiatief		B		D	E			H	B, D, E, H
Recht v. interpellatie	A		C		E			H	A, C, E, H
Inspreken		B		D	E	F	G	H	B, D, E, F, G, H
Website		B	C		E		G	H	B, C, E, G, H
Sociale media		B	C		E		G		B, C, E, G,
Gast vd Staten		B	C			F		H	B, C, F, H
Werkbezoek		B		D		F	G	H	B, D, F, G, H
Statenontmoeting		B		D		F		H	B, D, F, H
Drents panel		B		D	E			H	B, D, E, H
Jeugddebatten		B		D		F		H	B, D, F, H
Contact met PS		B		D		F	G	H	B, D, F, G, H
Statenmarkt	A	B		D		F	G	H	A, B, D, F, G, H
Referendum		B		D	E			H	B, D, E, H
Schoolbezoeken		B	C			F		H	B, C, F, H
Gelders debat		B	C	D		F	G		B, C, D, F, G
Petitie		B		D	E		G		B, D, E, G
E-petitie		B		D	E		G		B, D, E, G

Figuur 2. Tabel: kenmerken van instrumenten

De kenmerken (gebruik, interactie, bereik en actualiteit) zullen gebruikt worden om inwoners in een schriftelijke vragenlijst te bevragen naar het effect van de kenmerken op democratische legitimiteit. Ook zullen een aantal instrumenten concreet worden bevraagd. Bijvoorbeeld: 'Ik teken een petitie als ik vind dat de overheid in actie moet komen' of 'ik ben bereid een Statendeбат te bezoeken als er een onderwerp wordt behandeld dat ik belangrijk vind'.

De letters A t/m H zijn bedoeld om de democratische legitimiteit per letter te meten. Op die manier is eenvoudig af te leiden uit de tabel welke letters (kenmerken) een instrument dient te bezitten om positief bij de te dragen aan de democratische legitimiteit. Vervolgens worden de waarden in hoofdstuk zeven (analyse) omgezet in een scoretabel. Uit de scoretabel is af te leiden welk(e) instrument(en) volgens inwoners het meest geschikt is/zijn om de democratische legitimiteit te versterken. Uit de tabel (figuur 2.) blijkt dat sommige instrumenten over beide aspecten van een kenmerk beschikken. Bijvoorbeeld 'actueel' en 'niet actueel' (werkbezoek, inspreken etc.).

3.3.3 Analyse kader

Wanneer de drie aspecten van (ervaren) legitimiteit worden gecombineerd met de (kenmerken van) instrumenten die PS Drenthe ter beschikking staan, ontstaat er een analysekader (figuur 3.). Het is de bedoeling dat de analyse van de instrumenten in hoofdstuk zeven plaatsvindt aan de hand van onderstaand analysekader.

	Gebruik (intern)	Gebruik (extern)	Zenden	Interactie	Bereik (groot)	Bereik (klein)	Actueel	Niet actueel
Vertrouwen								
Acceptatie								
Tevredenheid								

Figuur 3. Analyse kader: (ervaren) legitimiteit van de instrumenten

3.3.4 Conclusie

Democratische legitimiteit heeft meerdere gezichten en benaderingen en is daardoor in de praktijk moeilijk grijpbaar. De definitie van Tirion die gaat over de aanvaarbaarheid van beleid voor de betrokkenen is het uitgangspunt voor dit onderzoek. In tegenstelling tot een breed scala aan opvattingen over wat legitimiteit inhoudt, bestaat er weinig of geen sociaalwetenschappelijk onderzoek dat expliciet is gericht op 'de door inwoners ervaren legitimiteit'. Onderzoek van professor Tyler bevat veel elementen die direct of indirect gerelateerd zijn aan 'ervaren legitimiteit'. Op basis van Tylers onderzoek kan 'ervaren legitimiteit' worden geformuleerd in termen van vertrouwen, acceptatie en tevredenheid.

Er is een behoorlijk aantal instrumenten dat PS en inwoners ter beschikking staat (figuur 1.). Om deze instrumenten niet allemaal individueel te hoeven toetsen op hun effect op democratische legitimiteit, is het handig deze af te bakenen op de kenmerken waarop de instrumenten onderscheidend zijn ten opzichte van elkaar. De te onderscheiden kenmerken zijn: gebruik, interactie, bereik en actualiteit. Van de onderscheidende kenmerken van instrumenten kan vervolgens gemeten worden wat de score is op hun bijdrage aan democratische legitimiteit. De veronderstelling daarbij is dat op deze manier een uitspraak kan worden gedaan over de instrumenten die PS ter beschikking staan. Zo kan worden aangegeven welk type instrumenten de democratische legitimiteit versterken.

In het volgende hoofdstuk worden de onderzoeksmethoden besproken die gebruikt worden om antwoord te kunnen geven op de centrale vraag van dit onderzoek.

4. Methoden van onderzoek

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksmethoden besproken die zijn ingezet om antwoord te kunnen geven op de centrale vraag. Allereerst wordt de centrale vraag behandeld. Daarnaast wordt stilgestaan bij de onderzoeksstrategie en het soort onderzoek dat is verricht. Vervolgens worden de gebruikte onderzoeksmethoden: literatuuronderzoek, schriftelijke vragenlijst en interview toegelicht. Tot slot wordt de betrouwbaarheid, validiteit en wijze van analyse van de methoden besproken.

Praktijkgericht onderzoek

Dit onderzoek is gericht op het versterken van de democratische legitimiteit van PS, door middel van het doen van praktische aanbevelingen over de inzet van instrumenten. Meer toegespitst op sociaal wetenschappelijk onderzoek, onderscheiden 't Hart, De Goede, Jansen en Teunissen ('t Hart, 1996) twee hoofdstromingen in wetenschappelijk onderzoek. Ten eerste fundamenteel onderzoek: onderzoek dat als doel heeft om een bijdrage te leveren aan de wetenschap. Gezien de doelstelling valt dit onderzoek in de tweede categorie die door bovenstaande auteurs wordt omschreven als: praktijkgericht onderzoek. Volgens 't Hart en anderen is het algemeen doel van deze vorm van onderzoek "het ontwikkelen, uitproberen en evalueren van oplossingen voor praktijkproblemen, die bestaan bij aanwijsbare actoren buiten de wetenschap ('t Hart, 1996)."

4.1 Vraagstelling

Provinciale Staten Drenthe willen hun eigen legitimiteit en de provinciale democratie versterken. Om PS en de Statengriffie een advies te kunnen geven over hoe de inzet van instrumenten daaraan bij kan dragen, is er een centrale vraag geformuleerd. De vraagstelling is afgeleid van de doelstelling: 'advies uitbrengen over de manier waarop de inzet van instrumenten de democratische legitimiteit van Provinciale Staten Drenthe kan versterken', en bevat een centrale vraag en drie deelvragen. De centrale vraag luidt:

"Op welke wijze kunnen de huidige (of nieuwe) instrumenten die Provinciale Staten Drenthe ter beschikking staan, effectief worden ingezet om bij te dragen aan het versterken van de democratische legitimiteit van Provinciale Staten Drenthe?"

Om de centrale vraag te beantwoorden, moeten de deelvragen worden beantwoord. De deelvragen worden in paragraaf drie besproken. Allereerst volgt de strategie van dit onderzoek.

4.2 Strategie

Een belangrijk onderdeel van de onderzoeksopzet is de keuze voor een onderzoeksstrategie, -methode en -techniek. Een strategie is volgens Van Thiel de overkoepelende opzet of logica van het onderzoek. De keuze voor een bepaalde strategie, methode en techniek wordt beïnvloed door het onderwerp van onderzoek (probleemstelling) en de stand van de wetenschap (Van Thiel, 2013). Om

de centrale vraag van PS Drenthe te kunnen beantwoorden, waarbij het gaat om de door inwoners ervaren democratische legitimiteit, is het nodig om de democratische legitimiteit te toetsen. Om tot een representatief beeld te komen moesten er veel gegevens verzameld worden over grote aantallen onderzoekseenheden (inwoners). Daarom is er gekozen voor een enquête (schriftelijke vragenlijst). Als onderzoeksstrategie stelt de enquête onderzoekers in staat om veel gegevens te verzamelen over onderzoekseenheden op een effectieve manier. Schriftelijke vragenlijsten worden vooral gebruikt om informatie te verzamelen over de opvattingen en houdingen van mensen over het onderzoeksonderwerp ('t Hart, 1996). Om de opvattingen van inwoners en Statenleden over democratische legitimiteit te kunnen vergelijken is er naast de enquête gekozen voor semi-gestructureerde interviews met Statenleden.

4.2.1 Triangulatie

In dit onderzoek wordt gebruikgemaakt van een combinatie van methoden om data te verzamelen en te verwerken (triangulatie). Kwalitatief onderzoek (literatuuronderzoek en interviews met PS) wordt gebruikt om processen te doorgronden en kwantitatief onderzoek (schriftelijke vragenlijst Drents panel) om generaliseerbare uitspraken te kunnen doen. Door dit te combineren is het doel een zo breed mogelijk beeld van het onderzoeksonderwerp te krijgen. De onderzoeksmethoden die zijn ingezet zullen in de volgende paragraaf worden behandeld.

4.3 Methoden

Er worden drie onderzoeksmethoden ingezet om de deelvragen te beantwoorden: literatuuronderzoek, interview en schriftelijke vragenlijst (enquête). In het onderstaande schema is weergegeven welke deelvraag met welk type onderzoeksmethode wordt beantwoord.

	Literatuur- onderzoek	Interview	Schriftelijke vragenlijst
Deelvraag 1a Wat is democratische legitimiteit?	X	X	
Deelvraag 1b Hoe kan democratische legitimiteit worden gemeten?	X		
Deelvraag 2a Welke instrumenten hebben PS Drenthe/inwoners ter beschikking en op welke wijze dragen de instrumenten bij aan de democratische legitimiteit?	X	X	X
Deelvraag 2b Welke overige instrumenten kunnen de democratische legitimiteit van PS Drenthe versterken?	X	X	X
Deelvraag 3a Wat zijn verbeterpunten voor de huidige instrumenten van PS Drenthe volgens Statenleden?		X	
Deelvraag 3b Wat zijn verbeterpunten voor de huidige instrumenten van PS Drenthe volgens inwoners?			X

Figuur 4. Matrix: onderzoeksmethoden

4.3.1 Literatuuronderzoek en deskresearch

Bij deskresearch wordt gebruik gemaakt van bestaande gegevens, secundaire gegevens, die door andere onderzoekers zijn opgeschreven (Baarda B. , 2009).

In het onderzoek bij Provinciale Staten Drenthe is gebruik gemaakt van verschillende secundaire gegevens. Er zijn verschillende rapporten en artikelen beschikbaar die informatie geven over Provinciale Staten Drenthe en de ontwikkelingen van de afgelopen jaren. Deze gegevens zijn gebruikt voor het geven van een beschrijving van Provinciale Staten Drenthe en (bestuurlijke)omgeving en ter verkenning van de instrumenten. Door middel van literatuuronderzoek is er een theoretisch kader gevormd met de meest relevante literatuur, onder andere over democratische legitimiteit, voor dit onderzoek. Ook is er literatuur gebruikt voor het vaststellen van de onderzoeksmethoden.

Van PS in de andere Nederlandse provincies is een overzicht verkregen van instrumenten die PS en/of inwoners daar ter beschikking staan. De instrumenten die niet worden gebruikt in Drenthe worden op basis van aannemelijkheid (face validity) meegewogen in het onderzoek en aanbevelingen.

4.3.2 Schriftelijke vragenlijsten

Om een goed beeld te krijgen van hoe Provinciale Staten Drenthe denken over het onderwerp democratische legitimiteit, is er allereerst een schriftelijke vragenlijst afgenomen onder alle leden van PS en bijzondere Commissieleden. De resultaten van deze schriftelijke vragenlijst hebben als input gediend voor het onderzoek en de interviews. De vragenlijst is opgesteld op basis van literatuuronderzoek. In totaal zijn er 52 Staten- en bijzondere Commissieleden benaderd. De schriftelijke vragenlijst is door 32 Staten- en bijzondere Commissieleden ingevuld, dit komt neer op 61,5% van het totaal aantal respondenten. Aan de hand van de reacties op de schriftelijke vragenlijst zijn 11 Statenleden geselecteerd voor deelname aan een interview. Deze interviews zijn een verdieping van de vragen uit de schriftelijke vragenlijst aan PS Drenthe. De geselecteerde Statenleden zijn op één ontbrekende fractie na een weergave van alle tien fracties van PS Drenthe.

Drents panel

Provinciale Staten zijn de volksvertegenwoordiging en het doel van het onderzoek is om de democratische legitimiteit van de provinciale volksvertegenwoordiging te versterken. Daarom is het van belang te onderzoeken hoe (de kiesgerechtigde) inwoners van Drenthe denken over de democratische legitimiteit van PS. In de Commissie van Onderzoek van PS Drenthe is voorafgaand aan het onderzoek het onderzoeksvoorstel gepresenteerd. Iedere fractie vaardigt een lid af voor deze commissie. De Commissie van Onderzoek bereidt het onderzoeksprogramma van de Statenonderzoekers voor en denkt mee over de opzet van onderzoeken. De Commissie heeft aangedragen om het Drents panel in te zetten om via een schriftelijke vragenlijst te meten hoe inwoners van Drenthe denken over democratische legitimiteit en de inzet van instrumenten. Het Drents panel vormt een afspiegeling van de Drentse samenleving en bestaat uit 1620 Drenten. Leden van het Drents panel krijgen een paar keer per jaar per mail een vragenlijst toegestuurd die vaak

bestaat uit meerkeuze antwoorden. De vragen gaan altijd over actuele onderwerpen die voor de Drentse samenleving van belang zijn en op de politieke agenda staan. 992 respondenten hebben uiteindelijk de vragenlijst ingevuld. Dit komt neer op 61,2% van het panel. Centraal in de vragenlijst stonden de opvattingen en behoeften van inwoners op het gebied van democratische legitimiteit en de inzet van instrumenten. De vragenlijst bestond uit 17 vragen met meerkeuze antwoorden. Aan het eind van de vragenlijst konden de panelleden in een open vraag nog overige opmerkingen kwijt. Er is bewust voor gekozen om in de schriftelijke vragenlijst te spreken van de 'overheid', in plaats van het te hebben over 'PS'. Veel inwoners weten het verschil niet tussen PS en GS en zien beide bestuursorganen als 'de provincie'. In de begeleidende brief die aan de leden van het Drents panel is gezonden is uitgelegd dat het gaat om de 'provinciale overheid'.

4.3.3 Interview

Emans, specialist in kwalitatieve onderzoeksmethoden, stelt dat er drie verschillende vormen van interviews zijn; ongestructureerd, semi – of half gestructureerd en gestructureerd (Emans, 2014). In dit onderzoek is gebruikgemaakt van semi-gestructureerde interviews. Er is vooraf een vragenlijst gemaakt op basis van literatuuronderzoek en de uitkomsten van de schriftelijke vragenlijst met PS, met vragen over de beide hoofdonderwerpen van het onderzoek: democratische legitimiteit en de instrumenten. De interviews zijn benut om beelden, behoeften en ervaringen van PS-leden te onderzoeken, wanneer het gaat om democratische legitimiteit en de inzet van instrumenten op provinciaal niveau. De interviews zijn een verdieping van de vragen uit de schriftelijke vragenlijst aan PS Drenthe, die voorafgaand aan het onderzoek is afgenomen. Statenleden konden in de schriftelijke vragenlijst aangeven of ze mee wilden werken aan een interview. In de begeleidende mail bij de schriftelijke vragenlijst is kort de inhoud en het doel van het onderzoek uitgelegd zodat de Statenleden wisten wat de strekking van het interview was. Er zijn in totaal 41 Statenleden en 11 bijzondere Commissieleden aangeschreven. Daarvan gaven 16 aan mee te willen werken aan een interview. Uiteindelijk zijn er 11 Statenleden uitgenodigd. De Statenleden die hebben aangegeven mee te willen werken aan het interview, zijn geselecteerd op basis van een variatie aan ervaring en een goede weergave van de tien verschillende fracties van PS Drenthe. Slechts één fractie (50plus) kon vanwege tijdgebrek niet meewerken aan een interview. In de bijlage A. staat een lijst met de geïnterviewden.

4.4 Betrouwbaarheid en validiteit

De begrippen betrouwbaarheid en validiteit zijn belangrijk bij het doen van wetenschappelijk onderzoek. Met validiteit wordt over het algemeen bedoeld: de mate waarin de test meet wat het beoogt te meten. Betrouwbaarheid betekent: de mate waarin een meting onafhankelijk is van toeval (Baarda B. , 2009). Ook is het belangrijk om te weten dat beide testeigenschappen elkaar niet garanderen. Een valide meting hoeft niet betrouwbaar te zijn en vice versa.

In de eerste plaats moeten de onderzoeksresultaten betrouwbaar zijn. Er wordt dan ook wel gesproken van de herhaalbaarheid van het onderzoek, wat inhoudt dat herhaalde metingen dezelfde uitslag tot gevolg moeten hebben (Van Thiel, 2013).

Literatuuronderzoek

Door van meerdere onderzoeksmethoden gebruik te maken (triangulatie) is het de bedoeling een zo volledig mogelijk beeld te krijgen. Bij het literatuuronderzoek is vooral gebruik gemaakt van veel geciteerde auteurs. Voor een beschrijving van de organisatie en context zijn met name bronnen gebruikt van de provinciale organisatie.

Voor het beantwoorden van de centrale vraag zijn zowel het onderzoeken van de ervaringen en opvattingen van Drentse inwoners, als het onderzoeken van de beelden, behoeften en ervaringen van PS van belang. Om inzicht te krijgen in de mening van PS is het nodig een zo betrouwbaar mogelijk beeld van de populatie te krijgen. Daarom is er een vragenlijst gestuurd aan alle PS-leden en zijn er aanvullend interviews gehouden met in ieder geval van elke fractie (één kleine fractie ontbrak) één Statenlid.

Interviews

Om de betrouwbaarheid te waarborgen zijn de interviewvragen duidelijk gerelateerd aan het theoretisch kader (operationalisaties). De antwoorden zijn daardoor direct herleidbaar naar de deelvragen. Daarnaast zijn de interviews verlopen volgens een vast stramien dankzij de interviewhandleiding (repliceerbaarheid). Er is geprobeerd om bij de Statenleden die zijn geselecteerd een zo gevarieerd mogelijke selectie van respondenten te maken. De geselecteerde Statenleden zijn op één ontbrekende fractie na een weergave van alle tien fracties van PS Drenthe. De geselecteerden kennen daarnaast een variatie in onervaren en ervaren Statenleden. Ook zijn van twee fracties twee Statenleden geïnterviewd om te bekijken of de opvattingen binnen de fracties verschillend waren. Dit was nauwelijks het geval.

Om sociaal wenselijke antwoorden te voorkomen is er vooral gevraagd naar voorbeelden. Ook zijn bepaalde items meermaals bevraagd (bijvoorbeeld inwoners betrekken, het belang van democratische legitimiteit, de drie aspecten van democratische legitimiteit), eerst in de vragenlijsten aan PS voorafgaand aan het onderzoek en vervolgens in het interview (Van Thiel, 2013).

Schriftelijke vragenlijst

Er zijn drie belangrijke storingsbronnen voor de betrouwbaarheid en validiteit van vragenlijst onderzoek: de operationalisaties, non-respons en antwoordintenties. Een juiste operationalisatie van variabelen en daarna het op juiste wijze formuleren van items is vooral van belang voor de interne validiteit (Van Thiel, 2013).

Om inzicht te krijgen in de mening van de Drentse inwoners (Drents panel) is er vanuit het theoretisch kader een vragenlijst opgesteld waarin met name de drie aspecten van legitimiteit en de inzet van instrumenten zijn bevraagd. Vergeleken met andere vragenlijsten van het Drents panel was de respons van 61,2% goed. Wel was het aantal mannen onder de respondenten iets oververtegenwoordigd (zie hoofdstuk zes) net als de leeftijdscategorieën vanaf 45 jaar (ook als

rekening wordt gehouden met de relatief grote groep ouderen in Drenthe) (CBS, 2016). Ook is de verwachting dat in de groep non-respons een relatief groot deel 'structuurzoekers' zit. In Drenthe is volgens onderzoek naar burgerschapstijlen (Motivaction, 2015) deze groep 32% van het totaal aantal inwoners. Over het algemeen heeft deze groep weinig vertrouwen in de overheid, weinig interesse voor het overheidsbeleid en staat deze groep negatief tegenover maatschappelijke verplichtingen. Dit wil overigens niet zeggen dat deze inwoners zich nooit uitspreken over overheidsbeleid: het ervaren isolement van deze groep kan een voedingsbodem vormen voor plotselinge verhoogde politieke betrokkenheid en protestacties.

Om de sociale wenselijkheid en consistentie van de respondenten te meten zijn ter controle enkele items met kleine variaties meerdere keren bevraagd in de vragenlijst (bijvoorbeeld inwoners betrekken, vertrouwen in de overheid, opvattingen over betrokkenheid). Om te voorkomen dat de respondenten steeds hun laatste antwoord als leidend namen zijn stellingen zowel negatief als positief geformuleerd en is er gekeken of er vervolgens opvallende verschillen waren. Dit was niet het geval.

4.5 Analyse

In de fase van het analyseren gaat het erom patronen te vinden die naar voren kunnen komen in de gegevens die antwoord kunnen geven op de centrale vraag. Door systematisch te structureren is het de bedoeling dat de onderzoeker relevante begrippen en verbanden ontdekt (Baarda D. G., 2009). Onderstaand worden de hulpmiddelen (technieken) besproken die hiervoor zijn ingezet.

Interview

Bij het structureren van kwalitatieve data worden vaak drie stappen onderscheiden: ordening, labeling en het vaststellen van verbanden. Nadat de tekst van de interviews redelijk letterlijk is uitgeschreven is de tekst geordend. Relevante antwoorden zijn teruggebracht tot de kern. Daarvoor zijn de antwoorden opgedeeld in steekwoorden (labels) (zie bijlage A.). Bij labeling geef je expliciet aan wat het onderwerp is van elk fragment (Baarda D. G., 2009). Hiermee zijn uiteindelijk alle fragmenten gecodeerd, is er een duidelijk beeld ontstaan en zijn de interviews met elkaar vergeleken. Tot slot is om verbanden te ontdekken gezocht naar verschillen en gelijkenissen tussen de geïnterviewden.

Schriftelijke vragenlijst

Onderzoek met kwantitatieve gegevens verloopt in drie opeenvolgende stappen: verzamelen, ordenen en analyseren (Hakvoort, 1996). Allereerst zijn de verzamelde gegevens geanalyseerd vanuit een datamatrix in SPSS. Vervolgens zijn de gegevens getoetst op eventuele verbanden. In de kruistabellen zijn vervolgens variabelen tegen elkaar afgezet (bijvoorbeeld de mate van vertrouwen en de voorkeur voor een bepaald instrument).

4.5.1 Samenvattend

In dit hoofdstuk is uitgelegd hoe de deelvragen en centrale vraag worden beantwoord. De resultaten staan centraal in de volgende drie hoofdstukken.

5. Resultaten: Interview Statenleden

In dit hoofdstuk worden de opvattingen van Statenleden over democratische legitimiteit en de instrumenten besproken. Wat betekent voor Statenleden democratische legitimiteit en waarom is het belangrijk? Kunnen ze een volgorde aangeven in Tylers drie aspecten van 'ervaren legitimiteit'? Op welke manier geven ze in de dagelijkse praktijk vorm aan democratische legitimiteit en zien ze de drie aspecten daarin terug? Welke opvattingen en verwachtingen hebben ze van de instrumenten? Zien ze tot slot nog andere manieren of instrumenten om de democratische legitimiteit te versterken?

5.1 Democratische legitimiteit: "Een containerbegrip"

Omdat democratische legitimiteit het onderwerp van dit onderzoek is, is gevraagd wat de Statenleden onder het begrip verstaan. Alle Statenleden geven aan wel een beeld bij het begrip te hebben. In eerste instantie lijken er veel verschillende opvattingen te zijn over de betekenis. Een Statenlid noemt het treffend "een containerbegrip". Een aantal dingen worden vaker genoemd. Het "verantwoording afleggen aan de achterban" over gemaakte keuzes. Het "vertegenwoordigen van en contact houden met de achterban en Drentse inwoners". "Mandaat van de kiezer" op basis van het verkiezingsprogramma. Ook noemt een deel het "goed en transparant verlopen van het proces".

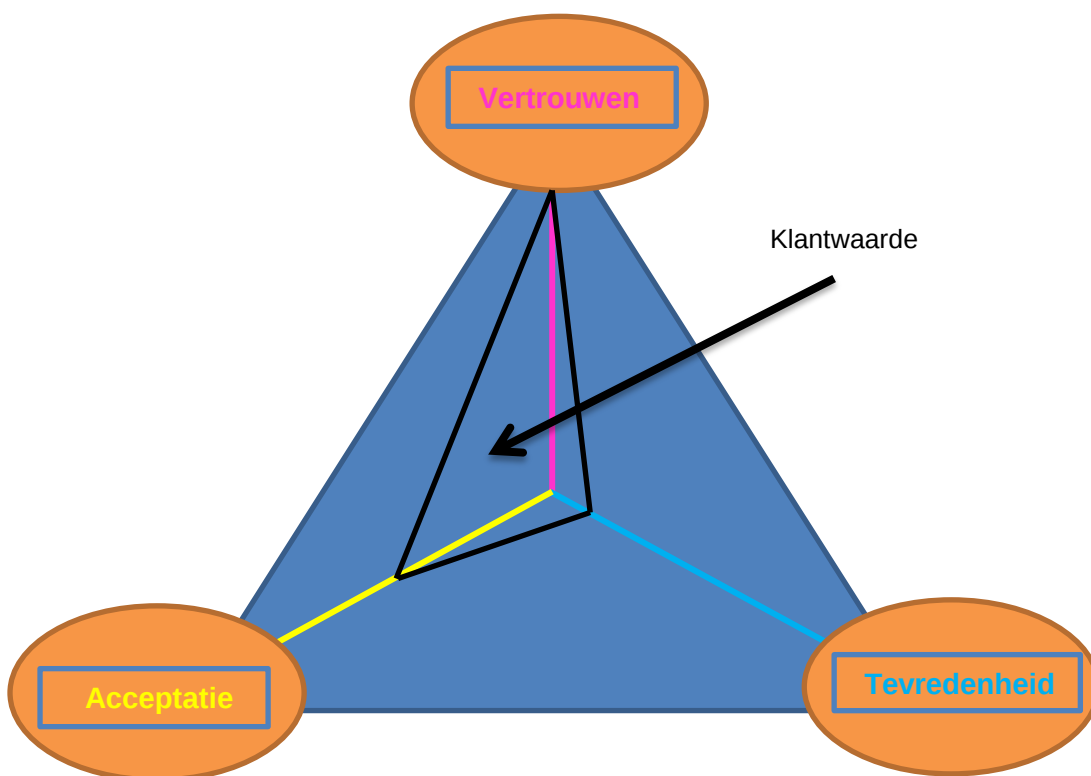
Omdat de beleving van inwoners over democratische legitimiteit de aanleiding is voor dit onderzoek, is ook gevraagd of en zo ja, waarom de Statenleden het onderwerp belangrijk vinden. Alle Statenleden geven in verschillende bewoordingen aan dat het een belangrijk onderwerp is. "Belangrijk voor je volksvertegenwoordigende rol, je zit er niet voor jezelf". "Binding houden met inwoners ook na het mandaat". Ook geeft een deel aan dat "de tevredenheid over het systeem en de resultaten" belangrijk is voor de stabiliteit van de democratie.

5.2 Vertrouwen is de basis

In dit onderzoek is het belangrijk te kunnen achterhalen hoe inwoners de democratische legitimiteit van PS ervaren. Op basis van Tylers onderzoek wordt de 'ervaren legitimiteit' geformuleerd in termen van vertrouwen, acceptatie en tevredenheid. Interessant om te weten is of Statenleden ook een volgorde van belangrijkheid aanbrengen in deze drie aspecten. Driekwart van de Statenleden geeft aan vertrouwen het belangrijkste te vinden, gevolgd door acceptatie en daarna tevredenheid. "Vertrouwen steekt overal bovenuit, is de basis". Ook wordt er aangegeven dat vertrouwen het belangrijkste is omdat het van direct effect is op democratische legitimiteit, "minder mensen gaan stemmen omdat ze er geen vertrouwen in hebben dat de overheid handelt in hun belang". Vertrouwen is "doen wat je zegt of uitleggen waarom je (andere) beslissingen neemt". Met vertrouwen kan volgens de meeste Statenleden vervolgens acceptatie ontstaan. Tevredenheid staat daar volgens velen los van en sluit het rijtje. "Tevredenheid is een lastig begrip en is niet altijd 'het goede' doen". "tevredenheid is een gevolg" en wordt genoemd als "subjectief". "Tevredenheid is het minst belangrijk want heeft vaak te maken met het eigen belang".

Volgens een aantal Statenleden is acceptatie het belangrijkste “omdat dit het gevolg is van een goed verloop van het proces” en “in acceptatie zit dat het stelsel werkt zoals we dat met elkaar hebben afgesproken”. Veel Statenleden geven daarnaast aan dat de drie aspecten met elkaar samenhangen, waarbij vertrouwen en acceptatie volgens sommigen leiden tot tevredenheid.

Met het waardedisciplinemodel van Treacy en Wiersema (Treacy, 1995) kan een waarde worden bepaald waarop een bedrijf of organisatie zich moet focussen, omdat dat de meeste potentie biedt. In de onderstaande afbeelding (figuur 5.) zijn de ‘klantwaarden’ naar aanleiding van de interviews met de Statenleden in beeld gebracht. Wanneer alle waarden (vertrouwen, acceptatie en tevredenheid) gelijk worden benaderd door de Statenleden, zal er in het model van Treacy en Wiersema een driehoek ontstaan met gelijke zijden en is duidelijk dat er nog focus moet worden bepaald. In onderstaand figuur zijn de zijden ongelijk, omdat de Statenleden aangeven dat vertrouwen het belangrijkste is, gevolg door acceptatie en daarna tevredenheid. Door de resultaten van de schriftelijke vragenlijst onder Drentse inwoners te vergelijken met de door Statenleden aangebrachte focus, kan worden bekeken of dit met elkaar overeenkomt. Op die manier kan worden beoordeeld of de aangebrachte focus juist is.

Figuur 5. Driehoek: vertrouwen, acceptatie en tevredenheid PS Drenthe

5.3 Vormgeven aan democratische legitimiteit

Omdat alle Statenleden aangeven dat democratische legitimiteit van belang is, is het belangrijk om te weten hoe ze daar in de dagelijkse praktijk vorm aan geven. Veel Statenleden geven aan dat ze dit doen door veel in contact te staan met betrokkenen van beleid, door verantwoording af te leggen en uitleg geven wanneer dat nodig is. Dit zorgt volgens de Statenleden ook voor vertrouwen bij betrokkenen. Een deel geeft aan dat ze dit vormgeven door standpunten te toetsen aan het verkiezingsprogramma en beginselen van de eigen partij. Daarnaast geeft een aantal Statenleden aan dat het betrekken van inwoners belangrijk is en “er voortdurend gevraagd dient te worden naar draagvlak voor grote beslissingen”. Andere Statenleden geven aan dat je je niet steeds kunt herroepen, “anders word je een opportunist”.

5.4 Opvattingen en verwachtingen van instrumenten

Om een advies uit te kunnen brengen ‘of’ en ‘hoe’ de inzet van instrumenten de democratische legitimiteit van PS kan versterken, is het interessant om te weten wat opvattingen en verwachtingen van Statenleden zijn. De instrumenten zijn tijdens de interviews verdeeld in vier categorieën:

- Vergaderinstrumenten
- Externe instrumenten
- Burgerinstrumenten
- Communicatie instrumenten

De door Statenleden aangemerkt als belangrijkste instrumenten voor het effect op democratische legitimiteit worden hieronder besproken.

Vergaderinstrumenten

Debat

Nagenoeg alle Statenleden geven bij de vergaderinstrumenten aan dat het debat het meest waardevolle instrument is in relatie tot het effect op democratische legitimiteit. Dit heeft te maken met dat “tijdens het debat, mits goed gevoerd, de standpunten helder worden”, “het zich in de openbaarheid afspeelt” en beslissingen en de wijze waarop deze tot stand komen worden toegelicht. Wel geven een aantal Statenleden aan dat de wijze waarop het debat plaatsvindt niet het gewenste effect sorteert. Standpunten zouden niet duidelijk worden, onder meer door “teveel aandacht te besteden aan technische verschillen in plaats van politieke hoofdlijnen”. Ook zou het bereik van het debat naar inwoners (online/tribune Statenzaal) beperkt zijn. Ook geeft een aantal Statenleden aan dat de persaandacht voor het debat van onvoldoende niveau is.

Externe instrumenten

Werkbezoek

Nagenoeg alle Statenleden geven bij de externe instrumenten aan dat het werkbezoek het meest waardevolle instrument is in relatie tot het effect op democratische legitimiteit. Met name vanwege het interactieve potentieel. “Betrokkenen krijgen een gezicht, waardoor ook de bevoegdheid en betrokkenheid in beeld komt”. De Statenleden geven aan dat “je tijdens een werkbezoek meer hoort

en ziet dan dat je uit een rapport kunt halen”. Dit draagt volgens de Statenleden bij aan extra kennis dat weer ingezet kan worden tijdens het debat. Daarnaast wordt aangegeven dat voor de aspecten vertrouwen en acceptatie de werkbezoeken van groot belang zijn. Ook wordt door een Statenlid aangegeven dat er naar buiten toe nog beter gecommuniceerd kan worden wat de werkbezoeken hebben opgeleverd.

Drents panel

Het Drents panel wordt door een aantal Statenleden genoemd als “informatiebron en als toetsinstrument” om bijvoorbeeld te bekijken of er acceptatie of tevredenheid is. Een Statenlid merkt op dat het als bron kan worden gebruikt om de aspecten van democratische legitimiteit inhoud te geven. Anderen geven aan dat er meer met de peiling kan worden gedaan en “dat het instrument nog te ver van PS afstaat”. Ook wordt opgemerkt dat het belangrijk is dat de vragen aan het panel zo worden geformuleerd dat verschillende meningen tot hun recht komen.

Burgerinstrumenten

Burgerinitiatief

De Statenleden geven aan dat het burgerinitiatief een belangrijk instrument is dat echter “onvoldoende wordt gekend door inwoners”. Er zou beter kunnen worden gecommuniceerd over de voorwaarden en wijze van inzet.

Inspreken

Er wordt door veel Statenleden aangegeven dat inspreken van waarde is. “Het werkt verhelderend omdat je hoort wat mensen ergens van vinden”. “Dit is vervolgens direct van invloed op het debat”. Een Statenlid geeft aan dat “dit ervoor hoort te zorgen dat de kwaliteit van wat je met elkaar besluit toeneemt”. Ook wanneer men het niet eens is met de insprekers zal dit beargumenteerd moeten worden, wat volgens een ander Statenlid ten goede komt aan de democratische legitimiteit. Een aantal Statenleden geeft aan dat “inspreken te laat in het proces komt” omdat de stellingen dan al betrokken zouden zijn en zou er “meer tijd moeten zijn om met de insprekers in gesprek te gaan”.

Communicatie instrumenten

Eigen (politieke) website en sociale media fracties PS

De Statenleden zijn overwegend positief over de inzet van de eigen politieke websites. Deze zijn volgens de meeste Statenleden in de huidige tijd onmisbaar. Het kan dienen om “verantwoording af te leggen aan de achterban en als informatief instrument”. Ook kan het leiden tot gesprekken en contact. Wel wordt aangegeven door een aantal Statenleden dat het “niet de prioriteit heeft bij het politieke werk” en vragen een aantal Statenleden zich af of het bereik wel van waarde is. Ook geeft een Statenlid aan dat “mensen tegenwoordig worden overvoerd met allerlei nieuws en niet de moeite nemen de politieke websites te bezoeken”. Ook de inzet van sociale media wordt door de meeste Statenleden als basisinstrument en als belangrijk ervaren. Het kan volgens een aantal Statenleden worden ingezet om mensen naar de website te leiden. Wel hebben een aantal Statenleden twijfels

over het effect van sociale media en wordt door een aantal Statenleden aangegeven dat om online te bewegen de voorwaarde moet zijn dat privé en Statenwerk gescheiden blijven.

Website en sociale media Drents parlement

Veel Statenleden geven aan dat de (nieuwe) website van PS een goed beeld geeft van waar PS zich mee bezighoudt. De videoverslaglegging, moties en stemuitslagen zijn erop terug te vinden, dat is volgens een aantal Statenleden “belangrijk (openheid/transparantie) in het kader van democratische legitimiteit”. Tevens wordt aangegeven dat de website een goede vertaling en context geeft van het debat. Een aantal Statenleden zegt de website nog niet helemaal op het netvlies te hebben. Ook geeft een Statenlid aan dat “de website meer ruimte kan bieden aan interactie met betrokkenen”. Van de sociale media wordt door sommige Statenleden aangegeven dat deze van waarde zijn om naar buiten toe te laten zien wat PS doet, maar dat de prioriteiten voor de Statenleden zelf vaker liggen bij het bezig zijn met de inhoud.

Gast van de Staten & Jongerendebatten

Er wordt over Gast van de Staten en de Jongerendebatten door alle Statenleden aangegeven dat dit waardevol is. Het “creëert betrokkenheid, stimuleert persoonlijk contact, het werk van PS wordt zichtbaar gemaakt” en het zorgt in tegenstelling tot andere communicatie instrumenten voor “directe interactie”. Wel merken een aantal Statenleden op dat het waarschijnlijk slecht een kleine bijdrage levert aan democratische legitimiteit omdat het bereik te beperkt is. Ook zouden er gerichter groepen kunnen worden uitgenodigd voor Gast van de Staten.

Contact opnemen met Statenleden (email, telefoon, brief)

Veel Statenleden geven aan dat “een volksvertegenwoordiger altijd benaderbaar moet zijn” en in contact dient te staan met de mensen waarvoor hij/zij volksvertegenwoordiger is. Wel geven een aantal Statenleden aan voorkeuren te hebben in de wijze van benadering. Het liefst per mail en vervolgens telefonisch.

5.5 Andere manieren of instrumenten

De huidige instrumenten zijn op bepaalde punten misschien ontoereikend. Daarom is de Statenleden gevraagd of ze nog andere manieren of instrumenten zien om de democratische legitimiteit te versterken. Alle Statenleden kwamen met ideeën. “Lokale media” inzetten om onderlinge verschillen beter neer te zetten en uit te diepen. “Een politiek spreekuur”, mensen moeten een ingang zien naar de politiek. Het vervangen van de commissievergaderingen voor “een echt opiniërende discussie”. “De zeepkist”, politici moeten altijd bereikbaar zijn en open staan om verantwoording af te leggen. “Draagvlak onderzoek”, bij grote beslissingen een bindende stem vragen van inwoners.

Overige onderwerpen die bij deze vraag langskwamen, waren de behoefte aan een instrument dat ervoor zorgt dat “technische informatie beter kan worden begrepen”. Daarnaast werd aangegeven dat de instrumenten er wel zijn, maar dat er “onvoldoende voorbereidings- en verwerkingstijd” is.

5.6 Afsluitend

Alle Statenleden geven aan een beeld te hebben bij het begrip democratische legitimiteit en vinden het een belangrijk onderwerp. Wel zijn er verschillende opvattingen over de betekenis van het begrip. De Statenleden geven aan dat alle drie aspecten van democratische legitimiteit van belang zijn en met elkaar samenhangen, maar dat vertrouwen het belangrijkste is en tevredenheid het minst belangrijk is. Tevredenheid is volgens de Statenleden “een lastig begrip”. Bij de instrumenten zijn er duidelijke voorkeuren voor het effect op democratische legitimiteit. Het debat is voor veel Statenleden het belangrijkste, omdat het zich in de openbaarheid afspeelt en daar de beslissingen worden genomen. Ook het werkbezoek waarbij betrokkenen een gezicht krijgen en relevante informatie boven tafel komt wordt als belangrijk gezien. De Statenleden zijn daarnaast positief over de inzet van online middelen (website/social media). Deze zijn volgens de meeste Statenleden in de huidige tijd onmisbaar. Tot slot komen nagenoeg alle Statenleden met ideeën voor andere instrumenten om de democratische legitimiteit te versterken.

De resultaten uit dit hoofdstuk dragen bij aan het beantwoorden van een deel van deelvraag één (1a. Wat is democratische legitimiteit?), en deelvraag twee (2a. Welke instrumenten hebben PS Drenthe/inwoners ter beschikking en op welke wijze dragen de instrumenten bij aan de democratische legitimiteit?) (2b. Welke overige instrumenten kunnen de democratische legitimiteit van PS Drenthe versterken?). En tot slot een deel van deelvraag drie (3a. Wat zijn verbeterpunten voor de huidige instrumenten van PS Drenthe volgens Statenleden?). In het volgende hoofdstuk staan resultaten die antwoord geven op deelvraag drie (3b).

Burgerinitiatief windmolens: aangeboden aan de voorzitter van PS Drenthe (CdK Tichelaar)

6. Resultaten: Drents Panel

In dit hoofdstuk worden de ervaringen en behoeften van inwoners met betrekking tot democratische legitimiteit en de instrumenten besproken. Hoe beoordelen inwoners Tylers drie aspecten van 'ervaren legitimiteit' en kunnen ze aangeven welke kenmerken van instrumenten bijdragen aan de drie aspecten? Allereerst is er gevraagd naar kennis van inwoners over de provinciale politiek. Vervolgens is gevraagd naar opvattingen over hoe inwoners betrokken worden bij de provinciale politiek. Daarna is gevraagd of inwoners in het algemeen betrokken willen zijn en geïnformeerd willen worden over politieke onderwerpen, en op welke manier ze dat eventueel zouden willen. Tot slot zijn er vragen gesteld over vertrouwen, acceptatie en tevredenheid in relatie tot de kenmerken van instrumenten.

6.1 Algemeen beeld resultaten

Achtergrondkenmerken

In de onderstaande tabellen worden de verdelingen van de belangrijkste achtergrondkenmerken van de inwoners (respondenten) getoond. Dit zijn achtereenvolgens: geslacht, leeftijd en gemeente. Uit tabel 1. blijkt dat het aantal mannen iets oververtegenwoordigd is (de man-vrouwverhouding in Drenthe is respectievelijk 49,54% en 50,46% (CBS, 2016)).

In tabel 2. blijkt dat de jong volwassen (tot 31 jaar) en volwassen (tot 46 jaar) ondervertegenwoordigd zijn in de groep inwoners. De groepen vanaf 46 jaar zijn gelijkmatig oververtegenwoordigd. De grootste groep inwoners in Drenthe zit weliswaar in de categorie 40 tot 70 jaar, maar de verhouding in het panel kom daarmee niet helemaal overeen (CBS, 2016).

Tabel 3. toont dat van de twaalf Drentse gemeenten de gemeente Hoogeveen sterk vertegenwoordigd is onder het aantal respondenten. Emmen en Assen hebben meer inwoners, maar van de respondenten uit die gemeenten hebben er in verhouding minder dan Hoogeveen de schriftelijke vragenlijst ingevuld. Met name Emmen is verhoudingsgewijs bescheiden vertegenwoordigd onder het aantal respondenten. De rest van de respondenten is redelijk in verhouding met het aantal inwoners per gemeente (CBS, 2016).

Tabel 1. Absolute en relatieve frequentie geslacht

Categorie	Frequentie	Percentage
Vrouw	429	43,2
Man	563	56,8
Totaal	992	100,0

Missende waarden: 0 (0,0%)

Tabel 2. Absolute en relatieve frequentie leeftijd

Categorie	Frequentie	Percentage
19-30	74	7,5
31-45	111	11,2
46-65	404	40,7
66-90	395	39,8
Totaal	984	99,2

Missende waarden: 8 (0,8%)

Tabel 3. Absolute en relatieve frequentie per gemeente

Categorie	Frequentie	Percentage
Aa en Hunze	87	8,8
Assen	108	10,9
Borger-Odoorn	53	5,3
Coevorden	75	7,6
Emmen	67	6,8
Hoogeveen	179	18
Meppel	88	8,9
Midden-Drenthe	58	5,8
Noordenveld	88	9,1
Tynaarlo	90	7,3
Westerveld	72	5,3
De Wolden	53	5,3
Totaal	992	100,0

Missende waarden: 0 (0,0%)

6.2 Drie aspecten en kenmerken instrumenten

Het onderzoek gaat over democratische legitimiteit, wat door middel van de aspecten vertrouwen, acceptatie en tevredenheid gemeten wordt. Het is dan ook van belang om te bekijken hoe inwoners de drie aspecten beoordelen (tabel 4.). Onderstaand de definities van de aspecten zoals deze in 'stellingvorm' zijn weergegeven in de vragenlijst.

- Vertrouwen: Ik ga er vanuit dat de overheid het goede doet
- Acceptatie: Ik ken de overheid het gezag toe om beslissingen te nemen
- Tevredenheid: Ik kan mij goed vinden in de prestaties die de overheid levert

Tabel 4. Absolute en relatieve frequentie per aspect democratische legitimiteit

Vertrouwen			Acceptatie			Tevredenheid		
	Freq.	Perc.		Freq.	Perc.		Freq.	Perc.
Helemaal eens	32	3,2	Helemaal eens	57	5,7	Helemaal eens	1	0,1
Eens	418	42,1	Eens	568	57,3	Eens	150	15,1
Neutraal	327	33,0	Neutraal	273	27,5	Neutraal	535	53,9
Oneens	184	18,5	Oneens	80	8,1	Oneens	255	25,7
Helemaal oneens	30	3,0	Helemaal oneens	8	0,8	Helemaal oneens	45	4,5
Totaal	992	100,0	Totaal	986	99,4	Totaal	986	99,4
Missende waarden: geen			Missende waarden: 6 (0,6%)			Missende waarden: 6 (0,6%)		

Tabel 4. laat zien dat 45,3% het eens of helemaal eens is met de stelling dat de overheid het goede doet (vertrouwen), tegenover 21,5% die het daarmee oneens of helemaal oneens is. 63% van de inwoners is het eens of helemaal eens met de stelling dat zij de overheid het gezag toekennen om beslissingen te nemen (acceptatie), tegenover 8,9% die het daarmee oneens of helemaal oneens is. Het aantal inwoners dat het eens of helemaal eens is met de stelling dat zij zich goed kunnen vinden in de prestaties die de overheid levert (tevredenheid) is 15,2%, daar tegenover staat 30,2% die het daarmee oneens of helemaal oneens is.

6.3 Kenmerken van instrumenten

Om de instrumenten te kunnen beoordelen op hun bijdrage aan vertrouwen, acceptatie en tevredenheid zijn de instrumenten ontleend in kenmerken (hoofdstuk drie) die bevraagd kunnen worden. Achtereenvolgens zijn de bevraagde kenmerken: actualiteit, interactie, gebruik en bereik. De kenmerken zijn in de vragenlijst vertaald naar vragen over actualiteit, het betrekken van inwoners (betrekken en actief informeren), de vergaderwijze en persoonlijk contact.

Kenmerk actualiteit

Inwoners is gevraagd in hoeverre zij denken dat het behandelen van actuele onderwerpen door de overheid bijdraagt aan vertrouwen, acceptatie en tevredenheid.

Tabel 5. Actualiteit

Vertrouwen			Acceptatie			Tevredenheid		
	Freq.	Perc.		Freq.	Perc.		Freq.	Perc.
Helemaal eens	12	1,2	Helemaal eens	30	3,0	Helemaal eens	24	2,5
Eens	485	48,9	Eens	516	52,0	Eens	588	59,3
Neutraal	367	37,0	Neutraal	335	33,8	Neutraal	296	29,8
Oneens	98	9,9	Oneens	81	8,2	Oneens	57	5,7
Helemaal oneens	13	1,3	Helemaal oneens	8	0,8	Helemaal oneens	3	0,3
Totaal		98,3	Totaal	970	97,8	Totaal	968	97,6
	975							
<i>Missende waarden: 17 (1,7%)</i>			<i>Missende waarden: 22 (2,2%)</i>			<i>Missende waarden: 24 (2,4%)</i>		

Uit tabel 5. blijkt dat 50,1% het eens of helemaal eens is met dat het vertrouwen wordt vergroot wanneer actuele onderwerpen worden behandeld, tegenover 11,2% dat het daarmee oneens of helemaal oneens is. 55% van de inwoners geeft aan het eens of helemaal eens te zijn met de dat het behandelen van actuele onderwerpen de acceptatie vergroot, tegenover 9% die het daarmee oneens of helemaal oneens is. Tot slot toont tabel 5. dat 61,8% van de inwoners het eens of helemaal eens is met de stelling dat voor de tevredenheid het belangrijk is dat de overheid actuele onderwerpen behandelt, tegenover 6% die het daarmee oneens of helemaal oneens is.

Uit de gegevens blijkt dat een aanzienlijke groep inwoners het eens of helemaal eens is met de stelling dat het behandelen van actuele onderwerpen positief bijdraagt aan de mate van vertrouwen, acceptatie en tevredenheid. Dit duidt op een positief verband tussen het behandelen van actuele onderwerpen en vertrouwen, acceptatie en tevredenheid. Op basis van de vermelde percentages is actualiteit het belangrijkste voor de mate van tevredenheid.

Kenmerk bereik

Inwoners is gevraagd in hoeverre zij denken dat het betrekken van inwoners door de overheid bijdraagt aan vertrouwen, acceptatie en tevredenheid.

Tabel 6a. Betrekken inwoners

Vertrouwen			Acceptatie			Tevredenheid		
	Freq.	Perc.		Freq.	Perc.		Freq.	Perc.
Helemaal eens	147	14,8	Helemaal eens	67	6,8	Helemaal eens	59	5,9
Eens	708	71,4	Eens	685	69,1	Eens	724	73
Neutraal	105	10,6	Neutraal	175	17,6	Neutraal	175	17,6
Oneens	9	0,9	Oneens	45	4,5	Oneens	22	2,2
Helemaal oneens	2	0,2	Helemaal oneens	5	0,5	Helemaal oneens	1	0,1
Totaal	971	97,9	Totaal	977	98,5	Totaal	981	98,9
<i>Missende waarden: 21 (2,1%)</i>			<i>Missende waarden: 15 (1,5%)</i>			<i>Missende waarden: 11 (1,1%)</i>		

Tabel 6a. laat zien dat 86,2% het eens of helemaal eens is met de stelling dat het vertrouwen wordt vergroot wanneer inwoners worden betrokken, tegenover 1,1% die het daarmee oneens of helemaal oneens is. 86,7% is het eens of helemaal eens met de stelling dat het betrekken van inwoners de acceptatie vergroot, tegenover 5% die het daarmee oneens of helemaal oneens is. 78,9% van de inwoners is het eens of helemaal eens met de stelling dat wanneer inwoners worden betrokken dit de tevredenheid vergroot.

Uit de gegevens blijkt dat een grote groep inwoners het eens of helemaal eens is met de stelling dat het betrekken van inwoners positief bijdraagt aan de mate van vertrouwen, acceptatie en tevredenheid. Dit duidt op een positief verband tussen het betrekken van inwoners en vertrouwen, acceptatie en tevredenheid. Op basis van de vermelde percentages is het betrekken van inwoners het belangrijkste voor de mate van vertrouwen en acceptatie.

Kenmerk bereik

Inwoners is gevraagd in hoeverre zij denken dat het actief informeren van inwoners door de overheid bijdraagt aan vertrouwen en acceptatie (naar tevredenheid is niet gevraagd).

Tabel 6b. Actief informeren inwoners

Vertrouwen			Acceptatie		
	Freq.	Perc.		Freq.	Perc.
Helemaal eens	134	13,5	Helemaal eens	99	10,0
Eens	721	72,7	Eens	687	69,3
Neutraal	108	10,9	Neutraal	142	14,3
Oneens	8	0,8	Oneens	43	4,3
Helemaal oneens	6	0,6	Helemaal oneens	5	0,5
Totaal	977	98,5	Totaal	976	98,4
<i>Missende waarden: 15 (1,5%)</i>			<i>Missende waarden: 16 (1,6%)</i>		

Tabel 6b. laat zien dat 86,2% het eens of helemaal eens is met de stelling dat het vertrouwen wordt vergroot wanneer inwoners actief worden geïnformeerd, tegenover 1,4% die het daarmee oneens of helemaal oneens is. 79,3% is het eens of helemaal eens met de stelling dat het actief informeren van inwoners de acceptatie vergroot, tegenover 4,8% die het daarmee oneens of helemaal oneens is.

Uit de gegevens blijkt dat een grote groep inwoners het eens of helemaal eens is met de stelling dat het actief informeren van inwoners positief bijdraagt aan de mate van vertrouwen en acceptatie. Dit duidt op een positief verband tussen het actief informeren van inwoners en vertrouwen en acceptatie. Op basis van de vermelde percentages is het actief informeren van inwoners het belangrijkste voor de mate van vertrouwen. Tevredenheid is niet bevraagd.

Kenmerk gebruik

Inwoners is gevraagd in hoeverre zij denken dat de vergaderwijze van politici positief van invloed is op vertrouwen, acceptatie en tevredenheid.

Tabel 7. Vergaderwijze

Vertrouwen			Acceptatie			Tevredenheid		
	Freq.	Perc.		Freq.	Perc.		Freq.	Perc.
Helemaal eens	6	0,6	Helemaal eens	4	0,4	Helemaal eens	3	0,3
Eens	198	20,0	Eens	126	12,7	Eens	164	16,5
Neutraal	490	49,4	Neutraal	535	53,9	Neutraal	549	55,3
Oneens	246	24,8	Oneens	270	27,2	Oneens	228	23,0
Helemaal oneens	30	3,0	Helemaal oneens	35	3,5	Helemaal oneens	25	2,5
Totaal	970	97,8	Totaal	970	97,8	Totaal	969	97,7
Missende waarden: 22 (2,2%)			Missende waarden: 22 (2,2%)			Missende waarden: 23 (2,3%)		

Tabel 7. toont dat 20,6% het eens of helemaal eens is met de stelling dat de manier waarop politici vergaderen bijdraagt aan het maken van goede besluiten (vertrouwen), tegenover 27,8% die het daarmee oneens of helemaal oneens is. 13,1% is het eens of helemaal eens met de stelling dat de manier waarop politici vergaderen zorgt voor acceptatie, tegenover 30,8% die het daarmee oneens of helemaal oneens is. Tot slot laat tabel 7. zien dat 16,8% het eens of helemaal eens is met de stelling dat de manier waarop politici vergaderen de tevredenheid over de prestaties vergroot, tegenover 25,5% die het daarmee oneens of helemaal oneens is.

Uit de gegevens blijkt dat een aanzienlijke groep inwoners geen uitgesproken mening heeft over de stelling dat de manier waarop politici vergaderen positief bijdraagt aan de mate van vertrouwen, acceptatie en tevredenheid. De groep die het oneens of helemaal oneens is met de stelling is na de neutrale groep het grootst bij zowel vertrouwen als acceptatie en tevredenheid. Dit duidt op een neutraal tot negatief verband tussen de manier waarop politici vergaderen en vertrouwen, acceptatie

en tevredenheid. Op basis van de vermelde percentages is de manier waarop politici vergaderen het negatiefst van invloed op acceptatie.

Kenmerk interactie

Inwoners is gevraagd in hoeverre zij denken dat persoonlijk contact met politici bijdraagt aan vertrouwen, acceptatie en tevredenheid.

Tabel 8. Persoonlijk contact

Vertrouwen			Acceptatie			Tevredenheid		
	Freq.	Perc.		Freq.	Perc.		Freq.	Perc.
Helemaal eens	17	1,7	Helemaal eens	10	1,0	Helemaal eens	12	1,2
Eens	248	25,0	Eens	223	22,5	Eens	217	21,9
Neutraal	449	45,3	Neutraal	465	46,9	Neutraal	476	48,0
Oneens	224	22,6	Oneens	243	24,5	Oneens	230	23,2
Helemaal oneens	29	2,9	Helemaal oneens	27	2,7	Helemaal oneens	21	2,1
Totaal	967	97,5	Totaal	968	97,6	Totaal	956	96,4
<i>Missende waarden: 25 (2,5%)</i>			<i>Missende waarden: 24 (2,4%)</i>			<i>Missende waarden: 36 (3,6%)</i>		

Tabel 8. laat zien dat 26,7% het eens of helemaal eens is met de stelling dat persoonlijk contact met politici bijdraagt aan het vertrouwen, tegenover 25,5% die het daarmee oneens of helemaal oneens is. 23,5% is het eens of helemaal eens met de stelling dat persoonlijk contact met politici ervoor zorgt dat besluiten sneller worden geaccepteerd, tegenover 27,2% die het daarmee oneens of helemaal oneens is. Tabel 8. toont tot slot dat 23,1% het eens of helemaal eens is met de stelling dat persoonlijk contact de tevredenheid over de prestaties vergroot, tegenover 25,3% die het daarmee oneens of helemaal oneens is.

Uit de gegevens blijkt dat een aanzienlijke groep inwoners geen uitgesproken mening heeft over de stelling dat persoonlijk contact met politici positief bijdraagt aan de mate van vertrouwen, acceptatie en tevredenheid. De groep die het eens of helemaal eens is met de stelling is na de neutrale groep licht in de meerderheid bij vertrouwen. Dit duidt op een neutraal tot licht positief verband tussen contact met politici en vertrouwen. De groep die het oneens of helemaal oneens is met de stelling is na de neutrale groep licht in de meerderheid bij acceptatie en tevredenheid. Dit duidt op een neutraal tot licht negatief verband tussen contact met politici en de mate van acceptatie en tevredenheid.

6.4 Koppeling instrumenten en legitimiteitsaspecten

Vertrouwen

Het behandelen van actuele onderwerpen wordt door een grote groep inwoners als belangrijk ervaren voor het vertrouwen (50,1%). Daarnaast geeft een zeer grote groep inwoners aan dat het betrekken van inwoners belangrijk is voor het vertrouwen (86,2%). Ook het actief informeren van inwoners wordt

als zeer belangrijk gezien voor het vertrouwen (86,2%). Een kleine groep geeft aan dat de manier waarop politici vergaderen bijdraagt aan het vertrouwen (20,6%). Tot slot is de groep die aangeeft dat persoonlijk contact met politici bijdraagt aan het vertrouwen beperkt (26,7%).

Acceptatie

Het behandelen van actuele onderwerpen wordt door een grote groep inwoners als belangrijk ervaren voor de acceptatie (55%). Daarnaast geeft een zeer grote groep inwoners aan dat het betrekken van inwoners belangrijk is voor de acceptatie (86,7%). Ook het actief informeren van inwoners wordt als zeer belangrijk gezien voor de acceptatie (79,3%). Slechts een kleine groep geeft aan dat de manier waarop politici vergaderen bijdraagt aan acceptatie (13,1%). Tot slot is de groep die aangeeft dat persoonlijk contact met politici bijdraagt aan de tevredenheid beperkt (23,5%).

Tevredenheid

Het behandelen van actuele onderwerpen wordt door een grote groep inwoners als belangrijk ervaren voor de tevredenheid (61,8%). Daarnaast geeft een zeer grote groep inwoners aan dat het betrekken van inwoners belangrijk is voor de tevredenheid (78,9%). Slechts een kleine groep geeft aan dat de manier waarop politici vergaderen bijdraagt aan de tevredenheid (16,8%). Tot slot is de groep die aangeeft dat persoonlijk contact met politici bijdraagt aan de tevredenheid beperkt (23,1%).

6.5 Afsluitend

Uit het onderzoek met het Drents panel komt naar voren dat de instrumenten die vooral geschikt zijn om een positieve bijdrage te leveren aan democratische legitimiteit aan de volgende criteria voldoen:

- geschikt voor het behandelen van actuele onderwerpen;
- gericht op het betrekken van inwoners;
- gericht op het actief informeren van inwoners.

Dit zijn de instrumenten met de kenmerken actualiteit en bereik. Persoonlijk contact met politici wordt als minder belangrijk ervaren wanneer het gaat om een bijdrage aan acceptatie en tevredenheid.

Persoonlijk contact met politici duidt bij vertrouwen op een neutraal tot licht positief verband. Van de manier waarop politici vergaderen wordt aangegeven dat dit het minst bijdraagt aan vertrouwen, acceptatie en tevredenheid. De vergaderwijze van politici is het negatiefst van invloed op acceptatie.

De resultaten uit dit hoofdstuk dragen bij aan de beantwoording van deelvraag twee (2a. Welke instrumenten hebben PS Drenthe/inwoners ter beschikking en op welke wijze dragen de instrumenten bij aan de democratische legitimiteit?) en (2b. Welke overige instrumenten kunnen de democratische legitimiteit van PS Drenthe versterken?) en een deel van deelvraag drie (3b. Wat zijn verbeterpunten voor de huidige instrumenten van PS Drenthe volgens Drentse inwoners?). In het volgende en laatste resultatenhoofdstuk staat de analyse van de resultaten uit hoofdstuk vijf en zes.

7. Resultaten: Analyse

In dit hoofdstuk worden de opvattingen van Statenleden vergeleken met de ervaringen en behoeften van inwoners (bijlage B. resultaten Drents Panel) met betrekking tot democratische legitimiteit en de inzet van instrumenten. Komen de verwachtingen en voorkeuren van Statenleden en inwoners met betrekking tot de instrumenten overeen? De analyse van de instrumenten vindt plaats aan de hand van onderstaand analysekader dat in hoofdstuk drie is beschreven.

	Gebruik (intern)	Gebruik (extern)	Zenden	Interactie	Bereik (groot)	Bereik (klein)	Actueel	Niet actueel
Vertrouwen								
Acceptatie								
Tevredenheid								

Figuur 3. Analyse kader: (ervaren) legitimiteit van de instrumenten

7.1 De drie aspecten: vertrouwen, acceptatie en tevredenheid

Statenleden

Driekwart van de Statenleden geeft aan vertrouwen het belangrijkste te vinden, gevolgd door acceptatie en daarna tevredenheid. Veel Statenleden geven daarnaast aan dat de drie aspecten met elkaar samenhangen, waarbij vertrouwen en acceptatie het belangrijkste zijn en volgens de meeste Statenleden tevredenheid tot gevolg kunnen hebben.

Inwoners

Tabel 4. (hoofdstuk 6) laat zien dat 45,3% van de inwoners vindt dat de overheid het goede doet (vertrouwen). 63% van de inwoners kent de overheid het gezag toe om beslissingen te nemen (acceptatie). Het aantal inwoners dat zich goed kan vinden in de prestaties die de overheid levert (tevredenheid) is 15,2%.

Conclusie

Wat opvalt is dat een redelijk groot deel van de inwoners de overheid gezag toekent (acceptatie). Iets minder dan de helft van de inwoners vindt dat de overheid het goede doet (vertrouwen). Slechts een klein deel geeft aan tevreden te zijn over de prestaties van de overheid. Veel Statenleden geven aan dat vertrouwen het belangrijkste is. Wanneer we kijken naar het vertrouwen dat inwoners hebben kan worden geconcludeerd dat hier nog wel wat winst valt te behalen. In de interviews hebben de Statenleden daarnaast aangegeven dat vertrouwen en acceptatie uiteindelijk zouden moeten leiden tot tevredenheid. Opvallend is dat maar een klein deel van de inwoners aangeeft tevreden te zijn over de prestaties van de overheid. Het lijkt dan ook dat tevredenheid volgens inwoners het aspect is

waaraan het meeste dient te worden gewerkt door de overheid. Vertrouwen, acceptatie en tevredenheid hangen in zekere zin samen, maar de drie aspecten worden door inwoners toch heel verschillend beleefd.

7.2 Democratische legitimiteit vormgeven: inwoners betrekken

Statenleden

Veel Statenleden geven aan dat ze in de dagelijkse praktijk democratische legitimiteit vorm proberen te geven door veel in contact te staan met betrokkenen, verantwoording af te leggen en uitleg geven wanneer dat nodig is. Dit zorgt volgens hen ook voor vertrouwen bij betrokkenen. Daarnaast geeft een aantal Statenleden aan dat het betrekken van inwoners belangrijk is. Andere Statenleden geven aan dat je beslissingen niet steeds kunt herroepen.

Inwoners

In het algemeen geeft 60,5% (bijlage B.) van de inwoners aan betrokken te willen worden bij politieke onderwerpen. Wanneer wordt gevraagd in hoeverre het betrekken van inwoners bijdraagt aan de drie aspecten (vertrouwen, acceptatie, tevredenheid) wordt dit door een zeer grote groep (tabel 6a.) inwoners belangrijk gevonden. Opvallend is dat persoonlijk contact met politici volgens slechts een beperkte groep inwoners bijdraagt aan vertrouwen, acceptatie en tevredenheid.

Conclusie

Statenleden vinden het belangrijk om in contact te staan met inwoners en verantwoording af te leggen. Volgens een aanzienlijk deel van de inwoners is dit niet voldoende om bij te dragen aan de drie aspecten van democratische legitimiteit. Een grote groep inwoners geeft aan dat het daarvoor van belang is om inwoners daadwerkelijk te betrekken bij politieke onderwerpen.

7.3 Opvattingen over de instrumenten

In deze paragraaf worden de opvattingen over de instrumenten, die door Statenleden zijn gekenmerkt als belangrijks voor het effect op democratische legitimiteit, vergeleken met de opvattingen van inwoners. In de volgende paragraaf wordt het analysekader gevuld met de in hoofdstuk drie beschreven instrumenten.

Vergaderinstrumenten

Statenleden

Nagenoeg alle Statenleden geven bij de vergaderinstrumenten aan dat het debat, vanwege dat het zich in de openbaarheid afspeelt en daar de besluiten plaatsvinden, het meest waardevolle instrument is in relatie tot het effect op democratische legitimiteit. Het is echter volgens een aantal Statenleden de vraag of op de manier waarop het debat plaatsvindt de standpunten voldoende helder worden en het gewenste effect wordt bereikt.

Inwoners

Een grote groep inwoners heeft geen uitgesproken mening of geeft aan dat de manier waarop politici vergaderen niet positief bijdraagt aan de drie aspecten (vertrouwen, acceptatie, tevredenheid). Van de 60,5% (bijlage B.) die aangeeft betrokken te willen worden bij politieke onderwerpen, is 40,9% van hen bereid een vergadering te bezoeken en geeft 24,2% aan het online videoverslag te willen volgen bij belangrijke onderwerpen.

Conclusie

Als het debat door Statenleden als het meest waardevolle instrument wordt gezien om democratische legitimiteit te versterken dan is het van belang dat inwoners en betrokkenen daar online, in de Statenzaal of via de pers ook voldoende van meekrijgen.

Externe instrumenten

Statenleden

Statenleden zijn uitgesproken positief over de werkbezoeken in relatie tot het effect op democratische legitimiteit. Met name vanwege het interactieve potentieel.

Inwoners

Inwoners geven aan (tabel 6a. en 6b) dat het betrekken van inwoners en actief informeren van inwoners als zeer belangrijk wordt gezien voor een bijdrage aan vertrouwen, acceptatie en tevredenheid.

Conclusie

Uit de interviews blijken twee belangrijke redenen voor werkbezoeken: de behoefte bij Statenleden om rechtstreeks in contact te staan met betrokkenen/inwoners en het beeld dat Statenleden hebben dat er op die manier belangrijke informatie boven tafel komt die anders niet naar boven komt. Van de inwoners staat 83,5% van degenen die aangeven betrokken te willen worden (bijlage B.), niet afwijzend tegen het bezoeken van een dergelijke bijeenkomst. Als tijdens de werkbezoeken het betrekken van inwoners een belangrijke rol krijgt en inwoners (nadien) actief geïnformeerd worden over de mogelijke effecten van een werkbezoek, dan is de verwachting dat dit positief bijdraagt aan de drie aspecten van democratische legitimiteit.

Burgerinstrumenten

Statenleden

De Statenleden geven aan dat het burgerinitiatief een belangrijk instrument is dat echter onvoldoende wordt gekend door inwoners. Het inspreken is volgens een groot aantal Statenleden ook van waarde, maar dit middel wordt in de praktijk vaak gebruikt door (maatschappelijke) organisaties, instellingen, ondernemers en belangengroeperingen.

Inwoners

Een aanzienlijke groep inwoners (60,5%), geeft aan betrokken te willen worden bij politieke onderwerpen. 75,3% van hen is bereid een petitie te tekenen en 49,9% van hen is bereid een bijeenkomst te bezoeken. Andere middelen (vergadering bezoeken of online volgen, contact opnemen met politicus) zijn minder gewild.

Conclusie

In het algemeen kan worden gezegd dat er instrumenten zijn voor inwoners om direct invloed uit te oefenen op het besluitvormingsproces. Veel van deze instrumenten hebben volgens een aantal Statenleden een plek die betrekkelijk laat is in het proces, zijn te onbekend of geven te weinig voldoening om van positief effect te zijn op democratische legitimiteit. Er zou dan ook beter gebruik kunnen worden gemaakt van de groep inwoners die aangeeft, in een bepaalde vorm, betrokken te willen worden bij politieke onderwerpen. De verwachting is dat dit positief bijdraagt aan de drie aspecten van democratische legitimiteit.

Communicatie instrumenten

Statenleden

Statenleden zijn overwegend positief over de inzet van de eigen politieke websites en de website van PS. Onmisbaar volgens Statenleden in de huidige tijd. De Statenleden geven daarnaast aan dat de website van PS een goed beeld geeft van waar PS zich mee bezighoudt. De videoverslaglegging, moties en stemuitslagen zijn erop terug te vinden. Die transparantie is volgens een aantal Statenleden belangrijk in het kader van democratische legitimiteit. Een aantal Statenleden zegt de website nog niet helemaal op het netvlies te hebben. Ook geven Statenleden aan dat de website meer ruimte kan bieden aan contact en interactie met inwoners. Van de sociale media wordt door de Statenleden aangegeven dat deze belangrijk zijn om naar buiten toe te laten zien wat de Staten doen, maar dat de prioriteiten voor de Statenleden vaker liggen bij het bezig zijn met de inhoud van het politieke werk.

Inwoners

Van de inwoners geeft 78,3% aan geïnformeerd te willen worden over politieke onderwerpen. Van hen geeft 49,8 aan graag via de sociale media op de hoogte te willen blijven en 29,8% wil op de hoogte blijven door het bezoeken van websites. Verreweg de grootste groep inwoners (80,6%) wil via de krant geïnformeerd worden over politieke onderwerpen.

Conclusie

Opvallend is dat verreweg de grootste groep inwoners de 'traditionele media' (de krant) als voorkeur heeft om op de hoogte te blijven van politieke onderwerpen. Het in de krant de verschillende standpunten zo goed mogelijk voor het voetlicht te brengen is dus nog steeds belangrijk. Het bezoeken van websites en de sociale media wordt daarnaast gebruikt om geïnformeerd te zijn over politieke onderwerpen. Voor de groep die de sociale media en websites gebruikt, is het interessant te onderzoeken of die middelen nog beter kunnen worden benut om inwoners te betrekken en actief te

informerend. Een groot deel van de inwoners geeft namelijk aan daar behoefte aan te hebben (tabel 6a. en 6b.). Deze instrumenten dienen nog wel beter op het netvlies te komen van de Staten, wil dit ook daadwerkelijk een positieve bijdrage leveren aan de democratische legitimiteit.

Contact opnemen met Statenleden (email, telefoon, brief)

Statenleden

Veel Statenleden geven aan dat een volksvertegenwoordiger altijd benaderbaar moet zijn en in contact dient te staan met de mensen waarvoor hij/zij volksvertegenwoordiger is. Wel is tijdens de interviews herhaaldelijk aangegeven door diverse Statenleden dat het tijdgebrek tijdens het Statenwerk vaak een rol speelt om hier voldoende invulling aan te kunnen geven.

Inwoners

Slechts een beperkte groep inwoners (15,3%) geeft aan bij eventuele vragen contact op te nemen met een politicus. Ook geeft slechts een bescheiden deel van de inwoners (tabel 8.) aan dat persoonlijk contact met politici bijdraagt aan de drie aspecten van democratische legitimiteit. Er valt niet uit de resultaten op te maken wat hiervan de reden is.

Conclusie

Het is gezien de resultaten dan ook de vraag hoe benaderbaar Statenleden daadwerkelijk hoeven zijn, en in hoeverre het contact opnemen met Statenleden door betrokkenen en inwoners als belangrijk wordt ervaren. Andere instrumenten lijken voor inwoners belangrijker te zijn in de bijdrage aan vertrouwen, acceptatie en tevredenheid.

7.4 Kenmerken instrumenten: gebruik, interactie, bereik en actualiteit

In hoofdstuk drie zijn alle instrumenten onderverdeeld naar onderscheidende kenmerken (gebruik, interactie, bereik en actualiteit). Dit heeft geleid tot onderstaande tabel (figuur 2.). Aan de hand van de opvattingen van inwoners kan in de tabel gezocht worden naar instrumenten met de grootste bijdrage aan democratische legitimiteit.

Facebook: sociale media van PS Drenthe

Instrumenten	Intern Gebruik A	Extern Gebruik B	Zenden (PS brengt info) C	Interactie (PS haalt info) D	Groot bereik E	Klein bereik F	Actueel thema G	Niet actueel thema H	Reeks
Debat	A		C		E			H	A, C, E, H
Schriftelijke vragen	A		C		E		G		A, C, E, G
Motie	A		C		E			H	A, C, E, H
Amendement	A		C		E			H	A, C, E, H
Rondvraag	A		C		E		G		A, C, E, G
Burgerinitiatief		B		D	E			H	B, D, E, H
Recht v. interpellatie	A		C		E			H	A, C, E, H
Inspreken		B		D	E	F	G	H	B, D, E, F, G, H
Website		B	C		E		G	H	B, C, E, G, H
Sociale media		B	C		E		G		B, C, E, G,
Gast vd Staten		B	C			F		H	B, C, F, H
Werkbezoek		B		D		F	G	H	B, D, F, G, H
Statenontmoeting		B		D		F		H	B, D, F, H
Drents panel		B		D	E			H	B, D, E, H
Jeugddebatten		B		D		F		H	B, D, F, H
Contact met PS		B		D		F	G	H	B, D, F, G, H
Statenmarkt	A	B		D		F	G	H	A, B, D, F, G, H
Referendum		B		D	E			H	B, D, E, H
Schoolbezoeken		B	C			F		H	B, C, F, H
Gelders debat		B	C	D		F	G		B, C, D, F, G
Petitie		B		D	E		G		B, D, E, G
E-petitie		B		D	E		G		B, D, E, G

Figuur 2. Tabel: kenmerken van instrumenten

Actualiteit (letters G. en H.)

Het behandelen van actuele onderwerpen wordt door een grote groep inwoners als belangrijk ervaren voor alle drie de aspecten van democratische legitimiteit. In de tabel zijn dit de instrumenten met de letter G. De instrumenten met de letter G. en de letter H. worden in de praktijk ook gebruikt voor thema's die minder actueel zijn.

Bereik (letters E. en F.)

Een zeer grote groep inwoners geeft aan dat het betrekken van inwoners belangrijk is voor alle drie de aspecten van democratische legitimiteit. Ook het actief informeren van inwoners wordt als zeer belangrijk gezien voor vertrouwen en acceptatie. Het maakt volgens de resultaten niet uit of het bereik groot of klein is. Het is wel van belang of de instrumenten met de letters E. en F. gericht zijn op het betrekken en actief informeren van inwoners.

Gebruik (letters A. en B.)

Slechts een kleine groep inwoners geeft aan dat de manier waarop politici vergaderen bijdraagt aan de drie aspecten van democratische legitimiteit. Uit de tabel blijkt dat de instrumenten met enkel de letter A. (die gericht zijn op intern gebruik), volgens inwoners niet direct bijdragen aan de drie aspecten van democratische legitimiteit. Het is vooral van belang om voor instrumenten met de letter B. te kiezen.

Interactie (letters C. en D.)

Dit kenmerk is minder eenvoudig te duiden omdat de groep inwoners die aangeeft dat persoonlijk contact met politici bijdraagt aan vertrouwen, acceptatie en tevredenheid beperkt is. Aan de andere kant is er een aanzienlijke groep inwoners (60,5%) die aangeeft betrokken te willen worden bij politieke onderwerpen. In de tabel zit het 'betrekken van inwoners' bij het kenmerk bereik. Van de instrumenten met alleen de letter C. valt in ieder geval aan te geven dat deze instrumenten niet direct voldoen aan de criteria die volgens inwoners bijdragen aan de drie aspecten van democratische legitimiteit.

Conclusie

Uit hoofdstuk zes (resultaten Drents panel) blijkt dat de verschillen, in de bijdrage die bepaalde instrumenten leveren, tussen de drie aspecten (vertrouwen, acceptatie en tevredenheid) te gering zijn om daar duidelijke conclusies aan te verbinden. Wel zijn er duidelijke verschillen in de beoordeling door inwoners van de kenmerken van instrumenten op de bijdrage aan vertrouwen, acceptatie en tevredenheid.

Opvallend is dat Statenleden aangeven dat het debat en de andere instrumenten die tijdens de vergadering van PS worden ingezet het belangrijkste zijn voor het effect op democratische legitimiteit. Inwoners geven daarentegen aan dat de manier waarop politici vergaderen niet positief bijdraagt aan de drie aspecten van democratische legitimiteit, maar dat andere instrumenten daarvoor belangrijker zijn.

Volgens inwoners voldoen de instrumenten met in ieder geval de letters B, D en G (figuur 2.) aan de criteria die belangrijk zijn voor een bijdrage aan de democratische legitimiteit. Om duidelijk te krijgen welke instrumenten volgens inwoners het beste scoren op de juiste criteria, kan het analysekader uit hoofdstuk drie worden gebruikt. Op basis van het analysekader kan van de instrumenten een scoretabel worden gemaakt (figuur 6.). Uit de resultaten blijkt dat het kenmerk bereik (groot/klein) als allerbelangrijkste wordt ervaren, gevolgd door actualiteit en daarna interactie. Het kenmerk gebruik blijkt het minst van belang te zijn. Op basis van deze resultaten kan aan de kenmerken een score worden toegekend van 1 tot en met 4 punten. Onderstaand de score per kenmerk op basis van de resultaten:

- Bereik (groot/klein) = 4 punten
- Actualiteit = 3 punten
- Interactie = 2 punten
- Gebruik (intern/extern) = 1 punt

Het instrument of de instrumenten met de hoogste totaalscore zijn het meest geschikt om de democratische legitimiteit te versterken. Bij het kenmerk bereik blijkt dat 'groot' of 'klein' door inwoners niet verschillend wordt gewaardeerd, daarom zijn beide kanten van bereik (groot/klein) samengevoegd. Bij het kenmerk 'gebruik' blijkt uit de resultaten dat intern gebruik in ieder geval niet positief bijdraagt. 'Extern gebruik' krijgt 1 punt omdat dit weliswaar positief bijdraagt, maar in relatie tot

de andere kenmerken volgens inwoners het minst van belang is. Dit leidt tot de onderstaande scoretabel (figuur 6.).

Instrumenten	Bereik	Actualiteit	Interactie	Gebruik	Totaal
Debat					0
Schriftelijke vragen		3			3
Motie					0
Amendement					0
Rondvraag		3			3
Burgerinitiatief	4		2	1	7
Recht v. interpellatie					0
Inspreken			2	1	3
Website	4	3		1	8
Sociale media	4	3		1	8
Gast vd Staten			2	1	3
Werkbezoek		3	2	1	6
Statenontmoeting			2	1	3
Drents panel	4			1	5
Jeugddebatten	4		2	1	7
Contact met PS			2	1	3
Statenmarkt	4	3	2	1	10
Referendum	4			1	5
Schoolbezoeken	4		2	1	7
Gelders debat	4	3	2	1	10
Petitie	4	3		1	8
E-petitie	4	3		1	8

Figuur 6. Scoretabel instrumenten

Hieronder volgen de instrumenten die volgens de scoretabel het meest geschikt zijn (allemaal een score van 8 punten):

- Website
- Sociale media
- Petitie

Omdat PS geen invloed hebben op het indienen van een petitie, zijn de website en sociale media volgens de analyse het meest geschikt om de democratische legitimiteit te versterken.

De beste instrumenten uit andere provincies volgens de analyse zijn (met een score van 10 punten):

- Statenmarkt
- Gelders debat

7.5 Afsluitend

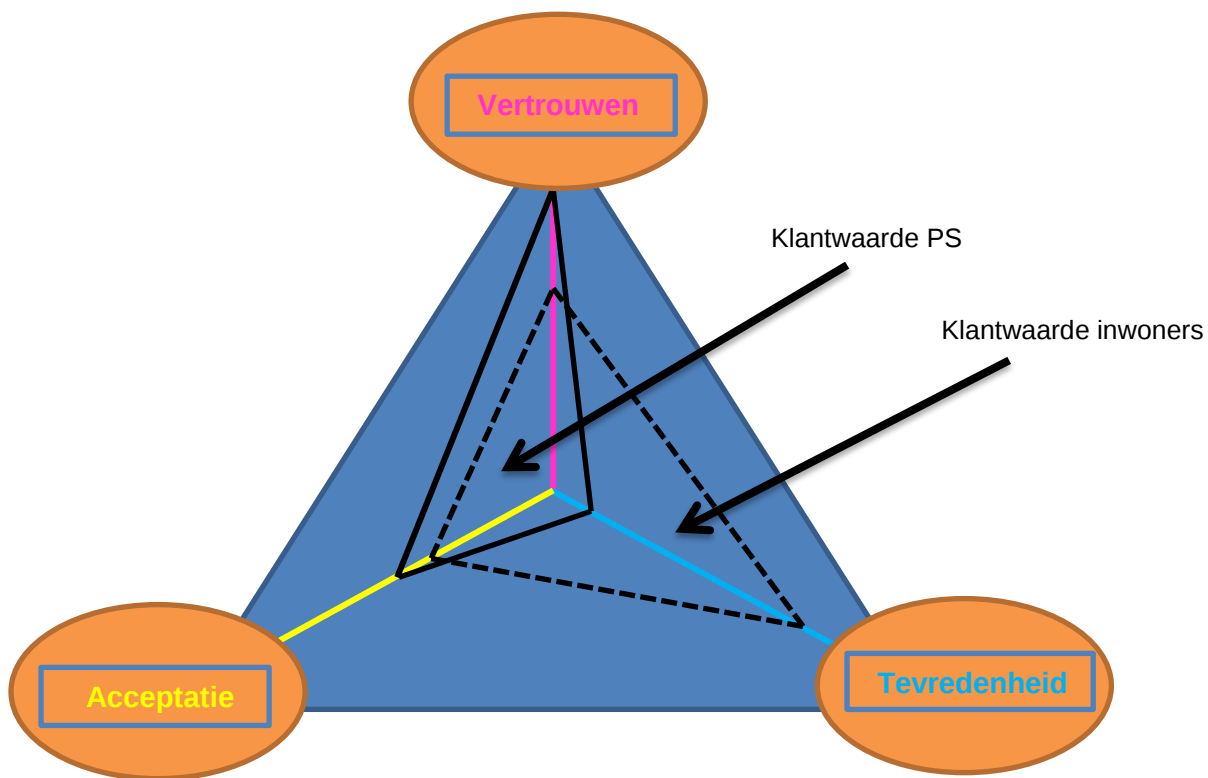
Er is onderzocht welke factoren van invloed zijn op hoe inwoners de democratische legitimiteit van PS ervaren. Op basis van Tylers onderzoek kan 'ervaren legitimiteit' worden gemeten in termen van vertrouwen, acceptatie en tevredenheid (Tyler, 1990). Onderzocht is 'of' en 'hoe' deze drie aspecten bijdragen aan de democratische legitimiteit van PS. Daarvoor zijn 11 Statenleden geïnterviewd en is een vragenlijst afgenomen met het Drents panel, waarop 992 inwoners hebben gereageerd. Hieruit is gebleken dat de instrumenten die vooral geschikt zijn om een positieve bijdrage te leveren aan democratische legitimiteit voldoen aan de volgende criteria:

- geschikt voor het behandelen van actuele onderwerpen;
- gericht op het betrekken van inwoners;
- gericht op het actief informeren van inwoners.

Dit zijn de instrumenten die in ieder geval de kenmerken actualiteit en bereik hebben. De website en sociale media scoren het beste op de vereiste criteria. Opvallend is dat nagenoeg alle instrumenten die in directe relatie staan met het (Staten)debat niet of nauwelijks aan bovengenoemde criteria voldoen. De instrumenten van PS elders in het land voldoen grotendeels aan de criteria die volgens inwoners kunnen bijdragen aan de drie aspecten van democratische legitimiteit. De Statenmarkt en het Gelders debat krijgen de beste score.

Daarnaast is onderzocht hoe Statenleden en inwoners de drie aspecten van legitimiteit: vertrouwen, acceptatie en tevredenheid beoordelen. Driekwart van de Statenleden geeft aan vertrouwen het belangrijkste te vinden, gevolgd door acceptatie en daarna tevredenheid. Veel Statenleden geven daarnaast aan dat de drie aspecten met elkaar samenhangen, waarbij vertrouwen en acceptatie het belangrijkste zijn en volgens de meeste Statenleden tevredenheid tot gevolg kunnen hebben. Uit het onderzoek onder inwoners blijkt dat, wanneer onderscheid wordt gemaakt tussen positieve en negatieve opvattingen en de categorie neutraal niet wordt meegerekend, 45,3% van de inwoners vindt dat de overheid het goede doet (vertrouwen). 63% van de inwoners kent de overheid het gezag toe om beslissingen te nemen (acceptatie). Het aantal inwoners dat zich goed kan vinden in de prestaties die de overheid levert (tevredenheid) is 15,2%.

Vertrouwen, acceptatie en tevredenheid hangen in zekere zin samen, maar de drie aspecten worden door inwoners toch heel verschillend beleefd. Onderstaand is dit in beeld gebracht door de klantwaarde driehoek (figuur 5.) uit hoofdstuk vijf aan te vullen met een nieuwe driehoek (stippellijn). De nieuwe driehoek geeft het gedeelte weer waar voor PS nog winst op valt te behalen naar aanleiding van het onderzoek onder Drentse inwoners.

Figuur 5 (nieuw). Driehoek: vertrouwen, acceptatie en tevredenheid PS Drenthe en inwoners

Ondanks dat Statenleden aangeven dat vertrouwen en acceptatie het belangrijkst zijn, lijkt het alsof PS volgens inwoners vooral met de tevredenheid aan de slag moeten.

De analyse uit dit laatste resultatenhoofdstuk draagt bij aan de beantwoording van deelvraag twee (2a. Welke instrumenten hebben PS Drenthe/inwoners ter beschikking en op welke wijze dragen de instrumenten bij aan de democratische legitimiteit?) (2b. Welke overige instrumenten kunnen de democratische legitimiteit van PS Drenthe versterken?). In het volgende hoofdstuk worden de deelvragen beantwoord aan de hand van de resultatenhoofdstukken.

8. Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk wordt in de eerste paragraaf stilgestaan bij de aanleiding van dit onderzoek. In de tweede paragraaf worden de deelvragen en de centrale vraag beantwoord aan de hand van de informatie uit de vorige hoofdstukken. Tot slot worden in de derde paragraaf conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan.

8.1 Aanleiding

Provinciale Staten stellen op hoofdlijnen het beleid van de provincie Drenthe vast. Provinciaal beleid is voor inwoners vaak lastig te doorgronden. PS Drenthe onderkennen, onder andere vanuit de behoefte om dichterbij inwoners te staan, het belang van democratische legitimiteit. De Wet dualisering provinciebestuur 2003 heeft een cultuurverandering in gang gezet. Er is echter nog voldoende reden om aandacht te hebben voor de vraagstukken rondom legitimiteit. PS Drenthe en de Statengriffie zijn zich er van bewust dat de snelle maatschappelijke ontwikkelingen de verhouding tussen overheid en samenleving veranderen. In dit onderzoek is daarom onderzocht op welke manier de instrumenten die PS Drenthe en inwoners ter beschikking staan, bijdragen aan de drie aspecten (vertrouwen, acceptatie en tevredenheid) van democratische legitimiteit. Het is de bedoeling dat het onderzoek uiteindelijk antwoord geeft op de vraag: op welke manier kan de inzet van instrumenten bijdragen aan het versterken van de democratische legitimiteit?

8.2 Wat weten we nu?

Dit onderzoek had allereerst het doel om meer duidelijkheid te geven over het begrip democratische legitimiteit om vervolgens te kunnen onderzoeken welke factoren van invloed zijn op hoe inwoners de democratische legitimiteit van PS ervaren. Door daarin helderheid te verschaffen is geprobeerd inzicht te geven in hoe de democratische legitimiteit van PS, met behulp van de Drentse Statengriffie, kan worden versterkt. Daarvoor zijn 11 Statenleden geïnterviewd en is een vragenlijst afgenomen met het Drents panel (1620 inwoners), waarop 992 inwoners hebben gereageerd. Door in het onderzoek de focus te hebben op de instrumenten die Provinciale Staten Drenthe ter beschikking staan is vastgesteld 'of' en 'hoe' de huidige instrumenten bijdragen aan de democratische legitimiteit. Om deze vraag te beantwoorden is de volgende centrale vraag geformuleerd:

“Op welke wijze kunnen de huidige (of nieuwe) instrumenten die Provinciale Staten Drenthe ter beschikking staan, effectief worden ingezet om bij te dragen aan het versterken van de democratische legitimiteit van Provinciale Staten Drenthe?”

Voor de beantwoording van de centrale vraag worden allereerst de deelvragen beantwoord.

8.2.1 Een complex begrip

De eerste deelvraag (1a) is wat democratische legitimiteit betekent. Democratische legitimiteit heeft meerdere gezichten en benaderingen en is daardoor in de praktijk moeilijk grijpbaar. Het is een complex begrip. Een beknopte, algemene omschrijving van het begrip legitimiteit voor het politieke systeem is 'de idee dat het bestaande politieke systeem juist is' (Thomassen, 1999). Daarmee wordt min of meer bedoeld: het onderbouwen dat beslissingen over publieke zaken door een politieke macht gerechtvaardigd of gewettigd zijn (Terpstra, 2012). De meeste legitimiteittheorieën zijn opgesteld rondom het idee dat legitimiteit direct terug te voeren is op acceptatie dan wel aanvaardbaarheid (Jost, 2001). In dit onderzoek is het met name van belang hoe de democratische legitimiteit van PS door inwoners wordt beleefd. Het gaat met andere woorden over concrete ervaringen van inwoners. De definitie van Tirion die gaat over de aanvaardbaarheid van beleid voor de betrokkenen is gekozen als uitgangspunt voor dit onderzoek.

De definitie van Tirion is:

'De legitimiteit van een beleid is de aanvaardbaarheid van het beleid voor de betrokkenen. Het gaat daarbij om de mate waarin het beleid door de betrokkenen als juist, gerechtvaardigd of althans acceptabel wordt beschouwd of gesteund' (Tirion, 2006).

8.2.2 Vertrouwen, acceptatie en tevredenheid

Het tweede deel van deelvraag 1 (1b) is hoe democratische legitimiteit kan worden gemeten. Onderzoek van professor in de rechten en de psychologie, Tyler, naar legitimiteit bevat veel elementen die direct of indirect gerelateerd zijn aan 'ervaren legitimiteit'. Op basis van Tylers onderzoek kan 'ervaren legitimiteit' worden gemeten in termen van vertrouwen, acceptatie en tevredenheid. De drie aspecten van democratische legitimiteit zijn in dit onderzoek als volgt omschreven:

- Vertrouwen: het vertrouwen van inwoners dat de overheid het goede doet
- Acceptatie: het gezag dat inwoners de overheid toekennen om beslissingen te nemen
- Tevredenheid: de tevredenheid van inwoners over de prestaties van de overheid

8.2.3 Actuele onderwerpen, inwoners betrekken en actief informeren

De tweede deelvraag (2a) is welke instrumenten hebben PS Drenthe en inwoners ter beschikking en op welke wijze dragen de instrumenten bij aan de democratische legitimiteit? Een aantal van de instrumenten uit het besluitvormingsproces is vastgelegd in het Reglement van orde van PS Drenthe (blz. 77-91). Andere instrumenten staan bijvoorbeeld benoemd in het Communicatiebeleid van PS Drenthe.

Om te onderzoeken welke instrumenten het meeste effect hebben op de democratische legitimiteit van PS zijn de instrumenten onderscheiden op basis van de kenmerken:

- gebruik
- interactie

- actualiteit
- bereik

Deze kenmerken zijn in het onderzoek onder Drentse inwoners (Drents panel) bevraagd op de criteria vertrouwen, acceptatie en legitimiteit, de drie aspecten van democratische legitimiteit.

Uit het onderzoek met het Drents panel komt naar voren dat de instrumenten die vooral geschikt zijn om een positieve bijdrage te leveren aan democratische legitimiteit aan de volgende criteria voldoen:

- geschikt voor het behandelen van actuele onderwerpen;
- gericht op het betrekken van inwoners;
- gericht op het actief informeren van inwoners.

De website en sociale media scoren het beste op de vereiste criteria. Opvallend is dat nagenoeg alle instrumenten die in directe relatie staan met het (Staten)debat niet of nauwelijks aan bovengenoemde criteria voldoen.

8.2.4 Overige instrumenten

Het tweede deel van deelvraag 2 (2b) gaat over de vraag welke overige instrumenten effectief de democratische legitimiteit van PS Drenthe kunnen versterken. Dit antwoord wordt opgesplitst in twee delen: door te kijken naar instrumenten die door PS elders in het land worden gebruikt en door aan Statenleden te vragen welke behoeften zij hebben van eventueel andere instrumenten. Overige instrumenten in andere provincies zijn (de instrumenten staan in hoofdstuk drie beschreven):

- Statenmarkt (Friesland)
- Referendum (Limburg)
- Gelders debat (Gelderland)
- E-petitie (Flevoland)

De instrumenten uit andere provincies voldoen volgens het onderzoek grotendeels aan de criteria die volgens inwoners kunnen bijdragen aan de drie aspecten van democratische legitimiteit. De Statenmarkt en het Gelders debat krijgen de beste score.

De ideeën van Statenleden om op andere manieren de democratische legitimiteit te versterken zijn divers, waaronder:

- lokale media inzetten om onderlinge verschillen beter neer te zetten en uit te diepen;
- een politiek spreekuur;
- het vervangen van de commissievergaderingen voor een echt opiniërende discussie;
- draagvlak onderzoek, bij grote beslissingen een bindende stem vragen van inwoners.

Een deel van deze ideeën om de democratische legitimiteit te versterken lijkt te voldoen aan de kenmerken die inwoners benoemen als belangrijk voor vertrouwen, acceptatie en tevredenheid (democratische legitimiteit).

8.2.5 Verbeterpunten die door Statenleden worden aangegeven

De derde deelvraag (3a.) is wat verbeterpunten zijn voor de huidige instrumenten van PS Drenthe volgens Statenleden. Nagenoeg alle Statenleden geven bij de 'vergaderinstrumenten' aan dat de wijze waarop het debat plaatsvindt niet het gewenste effect sorteert. Standpunten zouden niet duidelijk worden, onder meer door "teveel aandacht te besteden aan technische verschillen in plaats van politieke hoofdlijnen". Ook zou het bereik van het debat naar inwoners (online/tribune Statenzaal) beperkt zijn. Verder geeft een aantal Statenleden aan dat de persaandacht voor het debat van onvoldoende niveau is. Bij de 'externe instrumenten' wordt aangegeven dat er naar buiten toe nog beter gecommuniceerd kan worden over wat bijvoorbeeld de werkbezoeken hebben opgeleverd.

Bij de 'burgerinstrumenten' wordt door een Statenlid aangegeven dat het Drents panel als bron kan worden gebruikt om de aspecten van democratische legitimiteit inhoud te geven. Anderen geven aan dat er meer met de peilingen kan worden gedaan en "dat het instrument nog te ver van PS afstaat". Ook wordt opgemerkt dat het belangrijk is dat de vragen zo worden geformuleerd dat "verschillende meningen tot hun recht komen". De Statenleden geven daarnaast aan dat er beter gecommuniceerd kan worden over het gebruik van het burgerinitiatief. Tot slot wordt door een aantal Statenleden bij de burgerinstrumenten aangegeven dat het inspreken te laat in het proces komt omdat de stellingen dan al betrokken zouden zijn en zou er meer tijd moeten zijn om met de insprekers in gesprek te gaan.

Bij de 'communicatie instrumenten' wordt door een aantal Statenleden aangegeven dat om online te bewegen de voorwaarde moet zijn dat privé en Statenwerk gescheiden blijven. Ook geven een aantal Statenleden aan dat de website meer ruimte kan bieden aan interactie met betrokkenen/inwoners. Tot slot zouden er gericht groepen kunnen worden uitgenodigd voor Gast van de Staten.

8.2.6 Verbeterpunten die door inwoners worden aangegeven

Het tweede deel van de derde deelvraag (3b) is wat verbeterpunten zijn voor de huidige instrumenten van PS Drenthe volgens inwoners. 78,3% van de inwoners geeft aan geïnformeerd te willen worden over politieke onderwerpen. Ook zegt een aanzienlijk deel van de inwoners (60,5%) betrokken te willen worden bij politieke onderwerpen. Daarnaast geven inwoners aan dat het behandelen van actuele onderwerpen bijdraagt aan hun vertrouwen, acceptatie en tevredenheid.

8.2.7 Afsluitend

In deze paragraaf zijn de deelvragen en de centrale vraag beantwoord. In de volgende paragraaf staan de conclusies en aanbevelingen.

8.3 Democratische legitimiteit versterken

In deze paragraaf staan de conclusies en aanbevelingen met betrekking tot het versterken van de democratische legitimiteit. Tot slot volgen er overige aanbevelingen.

8.3.1 In gesprek over democratische legitimiteit

Omdat democratische legitimiteit het onderwerp van dit onderzoek is, is gevraagd wat de Statenleden onder het begrip verstaan. Alle Statenleden geven aan wel een beeld bij het begrip te hebben, hoewel in eerste instantie veel verschillende opvattingen blijken te bestaan over de betekenis hiervan. Ook is gevraagd of, en zo ja waarom, de Statenleden het onderwerp belangrijk vinden.

Uit de antwoorden van Statenleden blijkt dat alle Statenleden democratische legitimiteit belangrijk vinden, vooral voor de volksvertegenwoordigende rol die men als Statenlid heeft.

Aanbeveling: Ga als PS met elkaar in gesprek (bijvoorbeeld in een daarvoor georganiseerde bijeenkomst door de Statengriffie), over het begrip democratische legitimiteit en benoem gezamenlijke uitgangspunten.

8.3.2 Werken aan tevredenheid

Driekwart van de Statenleden geeft aan vertrouwen het belangrijkste te vinden, gevolgd door acceptatie en daarna tevredenheid. Veel Statenleden geven daarnaast aan dat de drie aspecten met elkaar samenhangen, waarbij vertrouwen en acceptatie het belangrijkste zijn en volgens de meeste Statenleden tevredenheid tot gevolg kunnen hebben. Uit het onderzoek onder inwoners blijkt dat, wanneer onderscheid wordt gemaakt tussen positieve en negatieve opvattingen, en de categorie neutraal niet wordt meegerekend, 45,3% van de inwoners vindt dat de overheid het goede doet (vertrouwen). 63% van de inwoners kent de overheid het gezag toe om beslissingen te nemen (acceptatie). Opvallend is dat maar een klein deel van de inwoners aangeeft tevreden te zijn over de prestaties van de overheid. Het aantal inwoners dat zich namelijk goed kan vinden in de prestaties die de overheid levert (tevredenheid) is 15,2%.

Vertrouwen, acceptatie en tevredenheid hangen in zekere zin samen, maar de drie aspecten worden door inwoners toch heel verschillend beleefd. Geconcludeerd kan worden dat tevredenheid volgens inwoners het aspect is waaraan het meeste dient te worden gewerkt door de overheid (politiek). Uit onderzoek blijkt dat de onvrede van mensen met de politiek wel degelijk een probleem is (SCP, 2015).

Aanbeveling: Zorg er als PS voor dat er voor inwoners lokaal voldoende kanalen zijn voor burgerparticipatie en –initiatieven, en controleer ook of er vervolgens voldoende rekening wordt gehouden met de inbreng van inwoners. Dit kan onder andere door hier bij GS op aan te sturen.

Aansluiting kan worden gezocht bij de Voorjaarsnota van GS onder het voornemen 'Samenwerkend Drenthe'.

8.3.3 Inwoners betrekken

Statenleden geven aan het belangrijk te vinden om in contact te staan met inwoners en tijdens hun politieke werk verantwoording af te leggen aan de achterban en inwoners van Drenthe. Volgens een aanzienlijk deel van de Drentse inwoners is dit niet voldoende om bij te dragen aan vertrouwen, acceptatie en tevredenheid. Een grote groep inwoners geeft aan dat het daarvoor van belang is om inwoners daadwerkelijk te betrekken bij politieke onderwerpen.

Aanbeveling: Betrek als PS inwoners vroegtijdig bij politieke onderwerpen en stuur daar ook bij GS op aan. Dit kan tevens worden gekoppeld aan het voornemen 'Samenwerkend Drenthe' in de Voorjaarsnota van GS.

8.3.4 Instrumenten inzetten

Het debat is volgens nagenoeg alle Statenleden het belangrijkste instrument wanneer het gaat om democratische legitimiteit. Als reden wordt genoemd: Dat het zich in de openbaarheid afspeelt en daar de besluiten worden genomen. Statenleden geven ook aan dat het de vraag is of op de manier waarop het debat plaatsvindt de standpunten voldoende helder worden en het gewenste effect wordt bereikt. Inwoners geven aan niet uitgesproken positief te zijn over de wijze waarop politici vergaderen. Van de groep inwoners die betrokken wil worden bij politieke onderwerpen (60,5%) geeft wel een deel aan bereid te zijn een vergadering te bezoeken of online te willen volgen.

Aanbevelingen:

- Zorg ervoor dat inwoners en betrokkenen in de Statenzaal, online of via de pers ook voldoende meekrijgen van het debat. Statenleden constateren dat het debat in de Staten nog teveel over technische vragen en over elkaar gaat.
- Krijg in de pers de tegenstellingen in het debat scherper voor het voetlicht. Dit kan bijvoorbeeld nadrukkelijker een rol krijgen in de voorbereiding van de debatten door de Statengriffie.
- Onderzoek welke veranderingen of toevoegingen in de manier van vergaderen volgens inwoners beter zouden bijdragen aan de drie aspecten van democratische legitimiteit. Dit kan door te experimenteren met vergadertechnieken.

8.3.5 Effectief communiceren met doelgroepen

Opvallend is dat verreweg de grootste groep inwoners de 'traditionele media' (de krant) als voorkeur heeft om op de hoogte te blijven van politieke onderwerpen. Daarom is het van belang om ervoor te zorgen dat de verschillende standpunten in de krant zo goed mogelijk duidelijk worden gemaakt. Het bezoeken van websites en de sociale media wordt daarnaast door inwoners gebruikt om geïnformeerd te zijn over politieke onderwerpen.

Aanbevelingen:

- Voor de groep die gebruikmaakt van de sociale media en websites; onderzoek of die middelen nog beter kunnen worden benut om inwoners te betrekken en actief te informeren.
- Voor de Statengriffie is het daarbij van belang ervoor te zorgen dat de website en de sociale media nog beter op het netvlies van de Staten komen.
- Onderzoek welke rol leeftijd, regio en bijvoorbeeld opleidingsniveau speelt bij de mate van betrokkenheid van inwoners bij politieke onderwerpen en de voorkeur voor bepaalde instrumenten. Dit heeft als doel om effectiever te kunnen communiceren met de doelgroepen van PS. Daarnaast wordt aanbevolen om de groep 'structuurzoekers' gericht te onderzoeken, omdat de verwachting is dat deze groep ook in het Drents panel onderzoek gedeeltelijk buiten beeld is gebleven.

8.3.6 Actuele onderwerpen, inwoners betrekken en actief informeren

In het algemeen is onderzocht 'of' en 'hoe' de instrumenten die PS en inwoners ter beschikking staan bijdragen aan de democratische legitimiteit van PS. Hieruit is gebleken dat dat de instrumenten die:

- geschikt zijn voor het behandelen van actuele onderwerpen;
- gericht zijn op het betrekken van inwoners;
- gericht zijn op het actief informeren van inwoners;

vooral geschikt zijn om een positieve bijdrage te leveren aan democratische legitimiteit. De website en sociale media scoren het beste op de vereiste criteria.

Aanbeveling: Bedenk als Statengriffie hoe een goede mix van deze instrumenten effectiever kan worden ingezet om bij te dragen aan de democratische legitimiteit van PS.

8.3.7 Andere instrumenten

Van de instrumenten die gebruikt worden in andere provincies voldoen een aantal instrumenten op het eerste gezicht aan de criteria die door inwoners als belangrijk worden gekenmerkt.

Aanbeveling: Bespreek of de instrumenten uit andere provincies interessant genoeg zijn om in Drenthe te implementeren. Wel dienen deze instrumenten dan vervolgens goed te worden geëvalueerd. Er kan worden gestart met het onderzoeken van het instrument waar het meeste effect van wordt verwacht op de democratische legitimiteit (Statenmarkt en Gelders debat) of wat aansluit op ideeën die Statenleden hebben geopperd over andere instrumenten.

Van de ideeën van Statenleden voor andere instrumenten kan nog onvoldoende worden beoordeeld welk effect deze ideeën kunnen hebben op de democratische legitimiteit. Geadviseerd wordt dit eerst verder uit te laten werken.

8.3.8 Overige aanbevelingen

Een groot aantal Statenleden geeft aan dat de beperkte tijd die beschikbaar is om vorm te geven aan de rol van Statenlid een belangrijke belemmering is om die rol goed in te kunnen vullen. Uitgesproken is de behoefte aan:

- meer tijd voor contact met betrokkenen (werkbezoeken) te hebben;
- meer voorbereiding- en verwerkingstijd voor het Statenwerk in het algemeen;
- meer tijd, middelen of training om opgedane kennis om te zetten in veranderd gedrag.

Aanbeveling: Onderzoek in hoeverre PS vinden dat deze behoeften de verantwoordelijkheid zijn van de fracties zelf of op welke manier hier beter invulling aan kan worden gegeven voor PS als geheel.

Inspreken door VNO-NCW MKB Noord

Bibliografie

- "Grondwet". (2008, juli 15). Opgeroepen op januari 15, 2016, van Overheid.nl:
<http://wetten.overheid.nl/BWBR0001840/2008-07-15>
- "Provinciewet". (1992, september 10). Opgeroepen op januari 27, 2016, van Overheid.nl:
<http://wetten.overheid.nl/BWBR0005645/2016-02-01>
- "Provinciewet". (2012, oktober 1). Opgeroepen op januari 15, 2016, van Overheid.nl:
<http://wetten.overheid.nl/BWBR0014602/2012-10-01>
- Amersfoort, J. v. (1981). *Een wereld van staten*. Alphen aan de Rijn: Samsom Uitgeverij.
- Baarda, B. (2009). *Dit is onderzoek*. Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Baarda, D. G. (2009). *Basisboek kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Boedeltje, M. (2009). *Draagvlak door interactief bestuur: fictie of feit?!* Enschede: Ipskamp Drukkers BV.
- Bovens, M. P. (2015). *Openbaar bestuur, beleid, organisatie en politiek*. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer.
- Breeman, G. v. (2012). *De bestuurlijke kaart van Nederland*. Bussum: Coutinho.
- BZK, M. v. (2012). *Symposium 10 jaar dualisering*. Den Haag: Ministerie van BZK.
- CBS. (2016, januari 1). Opgeroepen op mei 27, 2016, van CBS:
<http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=03759ned&D1=0,3,6,9,12&D2=129-132&D3=7,23-25,499&D4=I&VW=T>
- Chavannes, M. (2015, september 17). *Windmolens geen prettig contact met de overheid*. Opgeroepen op januari 15, 2016, van NRC: <http://www.nrc.nl/nieuws/2015/09/17/windmolens-geen-prettig-contact-met-de-overheid>
- Commissie Vernieuwingsimpuls, P. D. (2001). *Vernieuwing provinciale democratie*. Den Haag: IPO.
- De Bakker, H. (2001). *De cynische verkleuring van legitimiteit en acceptatie : een rechtssociologische studie naar de regulering van seizoenarbeid in de aspergeteelt van Zuidoost-Nederland*. Amsterdam: Aksant.

- Denters, B. (2012). *A dirty job that needs to be done! De rol van het raadslid in de ogen van Nederlands burgers*. Bestuurswetenschappen, No. 3 .
- Drenthe, P. (2014, oktober 16). Opgeroepen op april 20 , 2016, van Provincie Drenthe: <http://www.provincie.drenthe.nl/organisatie-bestuur/provincie/>
- Ehrlich, E. (1929). *Grundlegung der Soziologie des Rechts*. München: Duncker & Humblot.
- Elzinga, D. (1996). *Het lokale referendum, een handleiding voor de praktijk*. Alphen aan de Rijn: Tjeenk Willink.
- Emans, B. (2014). *Interviewen*. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff bv.
- Fukuyama, F. (1995). *Trust*. Free Press.
- Haan, A. d. (2009). *Inleiding technische bestuurskunde*. Den Haag: LEMMA.
- Hakvoort, J. (1996). *Methoden en technieken van bestuurskundig onderzoek*. Delft: Eburon.
- Hermans, C. (2005). *Evaluatie Wet dualisering* . Den Haag: IPO.
- Hoogerwerf, A. e. (1998). *Overheidsbeleid. Een inleiding in de beleidswetenschap*. Alphen aan de Rijn: Kluwer.
- Jost, J. e. (2001). *The Psychology of Legitimacy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kamer, T. (2014, juli 15). Opgeroepen op april 15, 2016, van Tweede Kamer der Staten Generaal: https://www.tweedekamer.nl/hoe_werkt_het/de_nederlandse_democratie
- Kiers, J. (2015, oktober 21). *Windmolens zijn erin gerommeld*. Opgeroepen op januari 15, 2016, van DvhN: <http://www.windnee.nl/wp-content/uploads/2015/10/Artikel-Windmolens-zijn-erin-gerommeld-Jaap-Kiers-DvhN-21-10-2015.pdf>
- Kortmann, C. (2001). *Constitutioneel Recht*. Deventer: Kluwer.
- Lunsing, J. (2015). *De kloof*. Groningen: Boom Lemma.
- Mommers, L. (2006). *Legitimiteit en Virtualisering van Geschiloplossing*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Motivaction. (2015). *Burgerschapstijlen in de provincie Drenthe 2015*. Amsterdam: Motivaction.

- NOS. (2015, November 19). SCP-directeur: meer inspraak over komst vluchtelingen. *NOS*.
- Putnam, R. (1993). *Making democracy work*. Princeton: Princeton University Press.
- Rosenthal, U. e. (1996). *Openbaar bestuur: beleid, organisatie en politiek*. Alphen aan de Rijn: Samsom.
- Scharpf, F. (1999). *Governing in Europe: effective and democratic?* Oxford: Oxford University Press.
- SCP. (2015). *Meer democratie, minder politiek?* Den Haag: SCP.
- Staten-generaal, T. K. (2014, november 10). *Tweede Kamer der Staten-generaal*. Opgeroepen op mei 15, 2016, van tweedekamer.nl:
https://www.tweedekamer.nl/hoe_werkt_het/de_nederlandse_democratie/coalitie_oppositie
- Stokmans, D. (2005, december 8). Provinciale Staten blijven te kleurloos, Loek Hermans over afstand provincie burger. *NRC Handelsblad*.
- 't Hart, H. D. (1996). *Onderzoeksmethoden*. Meppel: Boom.
- Tatenhove, v. J. (2009). *Politieke legitimiteit van regionale samenwerking*. Den Haag: NIROV.
- Terpstra, M. (2012). Legitimiteit als probleem bij Hobbes en Schmitt. *Radboud Universiteit Nijmegen*, 8.
- Thomassen, J. a. (1999). *Political representation and legitimacy in the European Union*. Oxford: Oxford University Press.
- Tirion, H. (2006). *Beleidseffectmeting en legitimiteit. Een studie over reflectie, objectiviteit, betrekkelijkheid en de provinciale beleidspraktijk*.
- Treacy, M. e. (1995). *De discipline van marktleiders*. Schiedam: Scriptum.
- Tyler, T. (1990). *Why people obey the law*. Yale: Yale University Press.
- Van Baars, L. (2015, November 19). Komst vluchtelingen vergt vernieuwing democratie. *Trouw*.
- Van Thiel, S. (2013). *Bestuurskundig onderzoek*. Bussum: Coutinho.

Vriesema, I. (2011, Oktober 19). Ach, die provinciale identiteit bestaat helemaal niet. *NRC Handelsblad*.

Weyers, H. e. (2007). *Een Verkennend Literatuuronderzoek naar de Ervaren Legitimiteit van het Justitieoptreden*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

Bijlage A. Interviews PS Drenthe

1. Vragenlijst interviews
2. Lijst van geïnterviewde Statenleden
3. Labels interviews

1. Vragenlijst interviews

1. Doel onderzoek:

Het onderzoek is er op gericht het begrip democratische legitimiteit (DL) theoretisch verder te onderzoeken. Daarnaast wil ik doormiddel van schriftelijke vragenlijsten, diepte-interviews en de inzet van het Drents panel kijken welke praktische aanbevelingen ik kan doen om de democratische legitimiteit te versterken. Dit vanuit het oogpunt van het bestuursorgaan Provinciale Staten.

2. Waarom is DL van belang:

Een overheid die effectief en legitiem wil regeren, is genoodzaakt vooral maatregelen te nemen die door het overgrote deel van de bevolking geaccepteerd worden. Voor overheden is het van belang continu te onderzoeken welk beleid op welke wijze en in welke mate voor de bevolking acceptabel is. Daarom moeten overheden contact onderhouden met hun bevolking om te weten wat er leeft.

Een vereiste in een democratische rechtstaat is dat de voor burgers bindende beslissingen van de overheid democratisch gelegitimeerd zijn. Democratie stelt eisen aan het besluitvormingsproces, bestuurders moeten controleerbaar zijn en verantwoording afleggen over hun handelen. Democratie eist dat beleid responsief is, dat wil zeggen in overeenstemming met de wens van de bevolking.

3. Algemeen doel interview:

- het verzamelen van informatie (de informatiebehoefte);
- uit mededelingen van de ondervraagde persoon of personen;
- ter beantwoording van een of meer vooraf bedachte vraagstellingen.

4. Structuur:

1. Introductie van het gesprek (max. 5 minuten)

Rubriek 'achtergrondinformatie':

- doel van het interview; **Achterhalen op welke wijze de huidige of andere/nieuwe instrumenten die PS en/of actoren ter beschikking staan zo effectief mogelijk kunnen worden ingezet om de democratische legitimiteit te versterken.**
- de voor het interview verantwoordelijke instantie; **Drentse Statengriffie**
- de reden waarom *deze* geïnterviewde gevraagd wordt mee te doen; **Onder andere gekeken naar een goede spreiding over de fracties en een mix van ervaren en nieuwe Statenleden.**
- de reden van de geluidsopname: **Daarmee volle aandacht voor het gesprek en als check om na afloop van het gesprek zo goed mogelijk te kunnen verwerken wat er gezegd is.**

Rubriek 'opbrengsten'

- de vorm, waarin rapportage zal plaatsvinden over de interviewresultaten; **Allereerst wordt het interview teruggekoppeld aan geïnterviewde. Daarna wordt het geanonimiseerd verwerkt in een onderzoekrapportage met praktische aanbevelingen voor PS/griffie.**

Rubriek 'kosten'

- de soort informatie die geïnterviewde zal moet prijsgeven; **Vragen gaan over uw werkzaamheden als Statenlid en als lid van PS, uw opvattingen over democratische legitimiteit en uw opvattingen, verwachtingen en gebruik van de instrumenten die PS en/of actoren ter beschikking staan.**

- de tijd die met de afname gemoeid is; **Maximaal 1 uur.**

- wat er gaat gebeuren met de mededelingen die de geïnterviewde gaat verstrekken (anonimiteit etc.); **Het interview is vertrouwelijk en de opbrengsten worden geanonimiseerd verwerkt.**

- eventueel iets over de geluidsbanden en wat daarmee gebeurt. **Alleen voor eigen gebruik.**

Rubriek 'taken'

- de structuur van het interview, de globale inhoudsopgave; **Zie interviewschema.**

- de rol instructie: de geïnterviewde moet alleen maar antwoorden op gestelde vragen;

- de rol instructie: de interviewer is ervoor verantwoordelijk dat het interviewschema wordt afgewerkt.

2. Overgang naar de vragenlijst

Vragenlijst en apparatuur 'tevoorschijn halen'. Daarna vragen of alles duidelijk is.

3. Het interview

Vermelden dat het interview begint en de geluidsopname starten.

5. Interviewschema:

Vraag 1a. In de schriftelijke vragenlijst die naar aanleiding van dit onderzoek aan de leden van PS is verzonden is er o.a. gevraagd naar wat democratische legitimiteit voor je betekent en waarom democratische legitimiteit wel of niet van belang is?

(Hebben ze in de schriftelijke vragenlijst al antwoord op gegeven; dus individueel op doorvragen)

Vraag 1b. In de schriftelijke vragenlijst die aan PS is verzonden over democratische legitimiteit stonden drie aspecten van legitimiteit centraal, namelijk: Vertrouwen, Acceptatie en Tevredenheid. Zou je een volgorde aan kunnen geven van belangrijkheid? Welk aspect/aspecten weegt/wegen voor jou het zwaarst? Korte uitleg?

Vraag 2a. In de schriftelijke vragenlijst is er tevens gevraagd naar het belang om als Statenlid bezig te zijn met democratische legitimiteit? En op welke wijze je dat eventueel vormgeeft? **(Doorvragen aan de hand van antwoord schriftelijke vragenlijst)**

- koppeling 3 aspecten: hoe zien we die terug?

Vraag 2b. Is democratische legitimiteit van belang/een aspect wat besproken wordt met de fractie? Zo ja, op welke wijze geven jullie dit vorm?

- doorvragen naar eventuele belemmeringen
- succespunten

Vraag 3. Wat zijn je opvattingen en verwachtingen t.a.v. de volgende instrumenten in relatie tot het effect op/bijdrage aan democratische legitimiteit?

1. Vergaderinstrumenten

- Debat (Staten- commissievergadering)
- Schriftelijke vragen aan GS
- Motie
- Amendement
- Rondvraag

2. Externe instrumenten

- Werkbezoek
- Statenontmoeting
- Statenexcursie
- Drents panel

3. Burger instrumenten

- Burgerinitiatief
- Inspreken (door burgers/stakeholders)

4. Communicatie instrumenten

- Eigen (politieke) website fracties PS
- Website Drents parlement
- Eigen sociale media fracties PS
- Sociale media Drents parlement
- Gast van de Staten
- Jongerendebatten
- Contact met Statenleden (email, telefoon, brief, ingekomen stukken)
- Nieuwsbrief PS/ themadossiers

Vraag 4. In de schriftelijke vragenlijst gaf je bij de vraag “of er nog andere manieren zijn om de democratische legitimiteit te versterken?” **(Doorvragen aan de hand van antwoord schriftelijke vragenlijst)**

Afsluiting

Dit was dan de laatste vraag. We zijn er doorheen. Ik wil je hartelijk danken voor je uitgebreide antwoorden. Ik zal de antwoorden verwerken en daarna aan je terugkoppelen. Reken maar op ongeveer binnen een week.

2. Lijst van geïnterviewde Statenleden

1. Johan Baltes – VVD
2. Dick Dijkstra – CDA
3. Nico Uppelschoten – PVV
4. Niels Strolenberg – D66
5. Marianne van der Tol – D66
6. Wim Moinat – SP
7. Jan Smits – VVD
8. Harm Henk Veldsema – ChristenUnie
9. Douwe Oosterveen – Sterk Lokaal
10. Roelie Goettsch – PvdA
11. Henk Nijmeijer – GroenLinks

3. Labels interviews

Cluster 1: Democratische legitimiteit

Belang DL
Vormgeven aan DL
Democratische legitimiteit
Legitimiteit achterban
Mandaat

Cluster 2: Democratische legitimiteit vormgeven

Achterban
(Grond)beginselen
Standpunten vormgeven/verkiezingsprogramma
Mening bijstellen
Consistentie
Consensus

Cluster 3: Aspecten van democratische legitimiteit

Vertrouwen
Acceptatie
Tevredenheid
V, A, T vormgeven

Cluster 4: Algemeen belang Drenthe

Drents belang
Waar je het voor doet

Cluster 5: Proces vormgeven

Inwoners betrekken
Invulling proces
Maatwerk
Minderheid
Overheidsparticipatie
Faciliteren
Transparantie
Uitleg geven/verantwoording
Betrokkenheid

Cluster 6: Randvoorwaarden Statenlid

Tijd

Cluster 7: Overige stakeholders

Middenbestuur
Maatschappelijk middenveld

Cluster 8: Instrumenten

Amendement	Drents panel	Jongerendebatten
Motie	Burgerinitiatief	Contact met Statenleden
Rondvraag	Inspreken	Traditionele media
Schriftelijke vragen	Eigen website	Recht van initiatief
Debat	Website PS	Motie vreemd aan de orde
Werkbezoeken	Gast van de Staten	van de dag
Statenontmoetingen	Eigen sociale media	
Statenexcursie	Sociale media PS	

Overige instrumenten

Cluster 9: Kenmerken van instrumenten

Interactie
Actualiteit

Bijlage B. Resultaten vragenlijst Drents Panel

Statistics

		Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - De manier waarop politici vergaderen verg root mijn tevredenheid over de prestaties van de overheid	Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Persoonlijk contact met politici vergroot mijn tevredenheid over prestaties van de overheid	Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Wanneer een overheid zich laat leiden door de waan van de dag, leidt dit tot vermindering van mijn tevrede nheid	Hoe interessant vond u deze vragenlijst?	Hoe ingewikkeld vond u deze vragenlijst?
N	Valid	969	956	969	986	986
	Missing	23	36	23	6	6

Frequency Table

Hebt u gestemd tijdens de laatste provinciale verkiezingen op 18 maart 2015?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja	830	83,7	84,3	84,3
	Nee, ik was verhinderd	72	7,3	7,3	91,6
	Nee, ik stem bij geen enkele verkiezing	15	1,5	1,5	93,1
	Nee, ik stem bij geen enkele provinciale verkiezing	30	3,0	3,0	96,1
	Nee, ik mocht toen nog niet stemmen	2	,2	,2	96,3
	Dat weet ik niet meer	36	3,6	3,7	100,0
	Total	985	99,3	100,0	
Missing	9999999	7	,7		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Ik heb een goed beeld van de belangrijkste politieke onderwerpen van de provincie Drenthe

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	37	3,7	3,9	3,9
	Oneens	218	22,0	22,9	26,8
	Neutraal	401	40,4	42,1	68,8
	Eens	281	28,3	29,5	98,3
	Helemaal eens	16	1,6	1,7	100,0
	Total	953	96,1	100,0	
Missing	9999999	39	3,9		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Ik ben geïnteresseerd in waar de provincie Drenthe zich mee bezighoudt

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	17	1,7	1,8	1,8
	Oneens	48	4,8	5,0	6,8
	Neutraal	278	28,0	28,9	35,7
	Eens	562	56,7	58,5	94,2
	Helemaal eens	56	5,6	5,8	100,0
	Total	961	96,9	100,0	
Missing	9999999	31	3,1		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - De provincie Drenthe is op de hoogte van de mening van mensen zoals ik

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	45	4,5	4,8	4,8
	Oneens	209	21,1	22,3	27,1
	Neutraal	534	53,8	56,9	83,9
	Eens	143	14,4	15,2	99,1
	Helemaal eens	8	,8	,9	100,0
	Total	939	94,7	100,0	
Missing	9999999	53	5,3		

Total	992	100,0		
-------	-----	-------	--	--

Waar gaat de provincie volgens u over? Er zijn meerdere antwoorden

mogelijk. - Beheer fietspaden

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nee	355	35,8	35,8	35,8
Ja	637	64,2	64,2	100,0
Total	992	100,0	100,0	

Waar gaat de provincie volgens u over? Er zijn meerdere antwoorden

mogelijk. - Wet maatschappelijke ondersteuning (wmo)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nee	833	84,0	84,0	84,0
Ja	159	16,0	16,0	100,0
Total	992	100,0	100,0	

Waar gaat de provincie volgens u over? Er zijn meerdere antwoorden

mogelijk. - Midden- en kleinbedrijf (mkb)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nee	705	71,1	71,1	71,1
Ja	287	28,9	28,9	100,0
Total	992	100,0	100,0	

Waar gaat de provincie volgens u over? Er zijn meerdere antwoorden

mogelijk. - Flora en fauna

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nee	299	30,1	30,1	30,1
Ja	693	69,9	69,9	100,0
Total	992	100,0	100,0	

Waar gaat de provincie volgens u over? Er zijn meerdere antwoorden

mogelijk. - Jeugdzorg

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Nee	822	82,9	82,9	82,9
	Ja	170	17,1	17,1	100,0
	Total	992	100,0	100,0	

Waar gaat de provincie volgens u over? Er zijn meerdere antwoorden

mogelijk. - Beheer en onderhoud van bruggen en vaarwegen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Nee	249	25,1	25,1	25,1
	Ja	743	74,9	74,9	100,0
	Total	992	100,0	100,0	

Waar gaat de provincie volgens u over? Er zijn meerdere antwoorden

mogelijk. - Bus- en treinverkeer

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Nee	380	38,3	38,3	38,3
	Ja	612	61,7	61,7	100,0
	Total	992	100,0	100,0	

Waar gaat de provincie volgens u over? Er zijn meerdere antwoorden

mogelijk. - Parkeerbeleid

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Nee	844	85,1	85,1	85,1
	Ja	148	14,9	14,9	100,0
	Total	992	100,0	100,0	

Waar gaat de provincie volgens u over? Er zijn meerdere antwoorden

mogelijk. - Subsidies voor zonnepanelen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Nee	658	66,3	66,3	66,3
	Ja	334	33,7	33,7	100,0
	Total	992	100,0	100,0	

Waar gaat de provincie volgens u over? Er zijn meerdere antwoorden

mogelijk. - Breedband

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Nee	835	84,2	84,2	84,2
	Ja	157	15,8	15,8	100,0
	Total	992	100,0	100,0	

Waar gaat de provincie volgens u over? Er zijn meerdere antwoorden

mogelijk. - Wegenbelasting

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Nee	600	60,5	60,5	60,5
	Ja	392	39,5	39,5	100,0
	Total	992	100,0	100,0	

Waar gaat de provincie volgens u over? Er zijn meerdere antwoorden

mogelijk. - Weet ik niet

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Nee	919	92,6	92,6	92,6
	Ja	73	7,4	7,4	100,0
	Total	992	100,0	100,0	

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Ik vind het belangrijk dat de mening van inwoners betrokken wordt bij het tot stand komen van provinciaal beleid

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	4	,4	,4	,4
	Oneens	6	,6	,6	1,0
	Neutraal	82	8,3	8,4	9,4
	Eens	647	65,2	66,2	75,6
	Helemaal eens	238	24,0	24,4	100,0
	Total	977	98,5	100,0	
Missing	9999999	15	1,5		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Ik denk graag mee over politieke onderwerpen in de provincie

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	19	1,9	2,0	2,0
	Oneens	78	7,9	8,1	10,1
	Neutraal	469	47,3	48,8	58,8
	Eens	336	33,9	34,9	93,8
	Helemaal eens	60	6,0	6,2	100,0
	Total	962	97,0	100,0	
Missing	9999999	30	3,0		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Inwoners krijgen genoeg informatie over onderwerpen van de provinciale politiek

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	33	3,3	3,4	3,4
	Oneens	332	33,5	34,4	37,9
	Neutraal	447	45,1	46,4	84,2
	Eens	148	14,9	15,4	99,6
	Helemaal eens	4	,4	,4	100,0
	Total	964	97,2	100,0	

Missing	9999999	28	2,8		
Total		992	100,0		

**Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Mensen
zoals ik hebben geen enkele invloed op de politiek**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	37	3,7	3,8	3,8
	Oneens	261	26,3	26,9	30,7
	Neutraal	358	36,1	36,9	67,6
	Eens	236	23,8	24,3	92,0
	Helemaal eens	78	7,9	8,0	100,0
	Total	970	97,8	100,0	
Missing	9999999	22	2,2		
Total		992	100,0		

Ik wil op de hoogte worden gehouden over politieke onderwerpen.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja	777	78,3	78,3	78,3
	Nee	215	21,7	21,7	100,0
	Total	992	100,0	100,0	

**Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Ik word
graag via de krant op de hoogte gehouden over politieke onderwerpen**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	16	1,6	2,1	2,1
	Oneens	41	4,1	5,3	7,4
	Neutraal	92	9,3	12,0	19,4
	Eens	493	49,7	64,2	83,6
	Helemaal eens	126	12,7	16,4	100,0
	Total	768	77,4	100,0	
Missing	8888888	215	21,7		
	9999999	9	,9		
	Total	224	22,6		
Total		992	100,0		

**Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Ik krijg
graag via de sociale media informatie over politieke onderwerpen**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	37	3,7	4,9	4,9
	Oneens	135	13,6	18,0	23,0
	Neutraal	204	20,6	27,2	50,2
	Eens	323	32,6	43,1	93,3
	Helemaal eens	50	5,0	6,7	100,0
	Total	749	75,5	100,0	
Missing	8888888	215	21,7		
	9999999	28	2,8		
	Total	243	24,5		
Total		992	100,0		

**Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Ik bezoek
websites om op de hoogte te zijn van politieke onderwerpen**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	41	4,1	5,5	5,5
	Oneens	207	20,9	27,8	33,3
	Neutraal	275	27,7	36,9	70,2
	Eens	209	21,1	28,1	98,3
	Helemaal eens	13	1,3	1,7	100,0
	Total	745	75,1	100,0	
Missing	8888888	215	21,7		
	9999999	32	3,2		
	Total	247	24,9		
Total		992	100,0		

Ik wil betrokken worden bij politieke onderwerpen.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja	600	60,5	60,5	60,5
	Nee	392	39,5	39,5	100,0
	Total	992	100,0	100,0	

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Ik ben bereid om een bijeenkomst te bezoeken waar een belangrijk politiek onderwerp wordt besproken

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	8	,8	1,4	1,4
	Oneens	89	9,0	15,1	16,4
	Neutraal	199	20,1	33,7	50,2
	Eens	270	27,2	45,8	95,9
	Helemaal eens	24	2,4	4,1	100,0
	Total	590	59,5	100,0	
Missing	8888888	392	39,5		
	9999999	10	1,0		
	Total	402	40,5		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Ik teken een petitie als ik vind dat de overheid in actie moet komen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	6	,6	1,0	1,0
	Oneens	33	3,3	5,6	6,6
	Neutraal	106	10,7	18,1	24,7
	Eens	388	39,1	66,1	90,8
	Helemaal eens	54	5,4	9,2	100,0
	Total	587	59,2	100,0	
Missing	8888888	392	39,5		
	9999999	13	1,3		
	Total	405	40,8		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Als de provincie een onderwerp behandelt dat ik belangrijk vind, volg ik de online uitzending via de website van de provincie

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	35	3,5	5,9	5,9
	Oneens	232	23,4	39,4	45,3
	Neutraal	180	18,1	30,6	75,9
	Eens	134	13,5	22,8	98,6
	Helemaal eens	8	,8	1,4	100,0
	Total	589	59,4	100,0	
Missing	8888888	392	39,5		
	9999999	11	1,1		
	Total	403	40,6		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Ik ben bereid een vergadering van de provincie te bezoeken als er een onderwerp wordt behandeld dat ik belangrijk vind

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	12	1,2	2,0	2,0
	Oneens	119	12,0	20,3	22,4
	Neutraal	215	21,7	36,7	59,0
	Eens	220	22,2	37,5	96,6
	Helemaal eens	20	2,0	3,4	100,0
	Total	586	59,1	100,0	
Missing	8888888	392	39,5		
	9999999	14	1,4		
	Total	406	40,9		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Als ik vragen heb over een politiek onderwerp, neem ik contact op met een politicus

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	89	9,0	15,1	15,1
	Oneens	240	24,2	40,7	55,9
	Neutraal	170	17,1	28,9	84,7
	Eens	84	8,5	14,3	99,0
	Helemaal eens	6	,6	1,0	100,0
	Total	589	59,4	100,0	
Missing	8888888	392	39,5		
	9999999	11	1,1		
	Total	403	40,6		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stelling? - Ik ga er vanuit dat de overheid het goede doet

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	30	3,0	3,0	3,0
	Oneens	184	18,5	18,6	21,6
	Neutraal	327	33,0	33,0	54,6
	Eens	418	42,1	42,2	96,8
	Helemaal eens	32	3,2	3,2	100,0
	Total	991	99,9	100,0	
Missing	9999999	1	,1		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - De overheid weet niet tot de juiste beslissingen te komen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	6	,6	,6	,6
	Oneens	185	18,6	19,0	19,6
	Neutraal	452	45,6	46,4	66,0

	Eens	288	29,0	29,6	95,6
	Helemaal eens	43	4,3	4,4	100,0
	Total	974	98,2	100,0	
Missing	9999999	18	1,8		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - De overheid heeft het goede voor met haar inwoners

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	24	2,4	2,5	2,5
	Oneens	142	14,3	14,6	17,1
	Neutraal	340	34,3	34,9	52,0
	Eens	450	45,4	46,2	98,3
	Helemaal eens	17	1,7	1,7	100,0
	Total	973	98,1	100,0	
Missing	9999999	19	1,9		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Ik vertrouw erop dat politieke partijen doen wat ze beloven in hun verkiezingsprogramma

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	91	9,2	9,3	9,3
	Oneens	305	30,7	31,2	40,5
	Neutraal	261	26,3	26,7	67,2
	Eens	306	30,8	31,3	98,6
	Helemaal eens	14	1,4	1,4	100,0
	Total	977	98,5	100,0	
Missing	9999999	15	1,5		
Total		992	100,0		

**Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Ik voel mij
niet vertegenwoordigd door politici**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	20	2,0	2,1	2,1
	Oneens	197	19,9	20,2	22,3
	Neutraal	451	45,5	46,3	68,5
	Eens	245	24,7	25,1	93,6
	Helemaal eens	62	6,3	6,4	100,0
	Total	975	98,3	100,0	
Missing	9999999	17	1,7		
Total		992	100,0		

**Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Mijn
vertrouwen in de overheid wordt vergroot als actuele onderwerpen worden behandeld**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	13	1,3	1,3	1,3
	Oneens	98	9,9	10,1	11,4
	Neutraal	367	37,0	37,6	49,0
	Eens	485	48,9	49,7	98,8
	Helemaal eens	12	1,2	1,2	100,0
	Total	975	98,3	100,0	
Missing	8888888	1	,1		
	9999999	16	1,6		
	Total	17	1,7		
Total		992	100,0		

**Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - De manier
waarop politici vergaderen, draagt bij aan het maken van goede besluiten**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	30	3,0	3,1	3,1
	Oneens	246	24,8	25,4	28,5
	Neutraal	490	49,4	50,5	79,0

	Eens	198	20,0	20,4	99,4
	Helemaal eens	6	,6	,6	100,0
	Total	970	97,8	100,0	
Missing	8888888	1	,1		
	9999999	21	2,1		
	Total	22	2,2		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Het is van belang dat de overheid inwoners betreft om tot goede besluiten te komen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	2	,2	,2	,2
	Oneens	9	,9	,9	1,1
	Neutraal	105	10,6	10,8	11,9
	Eens	708	71,4	72,9	84,9
	Helemaal eens	147	14,8	15,1	100,0
	Total	971	97,9	100,0	
Missing	8888888	1	,1		
	9999999	20	2,0		
	Total	21	2,1		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Voor goede besluiten moet de overheid zich zo weinig mogelijk laten leiden door de waan van de dag

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	5	,5	,5	,5
	Oneens	33	3,3	3,4	3,9
	Neutraal	181	18,2	18,7	22,6
	Eens	542	54,6	55,9	78,5
	Helemaal eens	209	21,1	21,5	100,0
	Total	970	97,8	100,0	
Missing	8888888	1	,1		

9999999	21	2,1		
Total	22	2,2		
Total	992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Mijn vertrouwen in de politiek wordt vergroot door persoonlijk contact met politici

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	29	2,9	3,0	3,0
	Oneens	224	22,6	23,2	26,2
	Neutraal	449	45,3	46,4	72,6
	Eens	248	25,0	25,6	98,2
	Helemaal eens	17	1,7	1,8	100,0
	Total	967	97,5	100,0	
Missing	8888888	1	,1		
	9999999	24	2,4		
	Total	25	2,5		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Voor mijn vertrouwen is het belangrijk dat de overheid inwoners actief informeert over te nemen besluiten

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	6	,6	,6	,6
	Oneens	8	,8	,8	1,4
	Neutraal	108	10,9	11,1	12,5
	Eens	721	72,7	73,8	86,3
	Helemaal eens	134	13,5	13,7	100,0
	Total	977	98,5	100,0	
Missing	8888888	1	,1		
	9999999	14	1,4		
	Total	15	1,5		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stelling? - Ik ken de overheid het gezag toe om beslissingen te nemen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	8	,8	,8	,8
	Oneens	80	8,1	8,1	8,9
	Neutraal	273	27,5	27,7	36,6
	Eens	568	57,3	57,6	94,2
	Helemaal eens	57	5,7	5,8	100,0
	Total	986	99,4	100,0	
Missing	9999999	6	,6		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Door te stemmen bij verkiezingen geef ik de overheid toestemming om namens mij beslissingen te nemen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	13	1,3	1,3	1,3
	Oneens	94	9,5	9,6	10,9
	Neutraal	165	16,6	16,8	27,6
	Eens	643	64,8	65,3	93,0
	Helemaal eens	69	7,0	7,0	100,0
	Total	984	99,2	100,0	
Missing	9999999	8	,8		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Het is niet nodig om inwoners buiten de verkiezingen om te betrekken bij het vormgeven van beleid

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	170	17,1	17,5	17,5
	Oneens	584	58,9	60,3	77,8
	Neutraal	149	15,0	15,4	93,2
	Eens	58	5,8	6,0	99,2
	Helemaal eens	8	,8	,8	100,0

Total	969	97,7	100,0
Missing 9999999	23	2,3	
Total	992	100,0	

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Het betrekken van inwoners vergroot het gezag van de overheid

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Helemaal oneens	5	,5	,5	,5
Oneens	45	4,5	4,6	5,1
Neutraal	175	17,6	17,9	23,0
Eens	685	69,1	70,1	93,1
Helemaal eens	67	6,8	6,9	100,0
Total	977	98,5	100,0	
Missing 9999999	15	1,5		
Total	992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Door het behandelen van actuele onderwerpen wordt het gezag van de overheid vergroot

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Helemaal oneens	8	,8	,8	,8
Oneens	81	8,2	8,4	9,2
Neutraal	335	33,8	34,5	43,7
Eens	516	52,0	53,2	96,9
Helemaal eens	30	3,0	3,1	100,0
Total	970	97,8	100,0	
Missing 9999999	22	2,2		
Total	992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - De manier waarop politici vergaderen zorgt ervoor dat ik het beleid accepteer

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	35	3,5	3,6	3,6
	Oneens	270	27,2	27,8	31,4
	Neutraal	535	53,9	55,2	86,6
	Eens	126	12,7	13,0	99,6
	Helemaal eens	4	,4	,4	100,0
	Total	970	97,8	100,0	
Missing	9999999	22	2,2		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Ik accepteer genomen besluiten sneller door persoonlijk contact met politici

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	27	2,7	2,8	2,8
	Oneens	243	24,5	25,1	27,9
	Neutraal	465	46,9	48,0	75,9
	Eens	223	22,5	23,0	99,0
	Helemaal eens	10	1,0	1,0	100,0
	Total	968	97,6	100,0	
Missing	9999999	24	2,4		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Inwoners moeten actief geïnformeerd worden over door de overheid genomen besluiten, willen ze deze accepteren

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	5	,5	,5	,5
	Oneens	43	4,3	4,4	4,9
	Neutraal	142	14,3	14,5	19,5
	Eens	687	69,3	70,4	89,9
	Helemaal eens	99	10,0	10,1	100,0
	Total	976	98,4	100,0	
Missing	9999999	16	1,6		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Wanneer een overheid zich laat leiden door de waan van de dag vermindert haar gezag

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	5	,5	,5	,5
	Oneens	42	4,2	4,3	4,9
	Neutraal	188	19,0	19,4	24,3
	Eens	521	52,5	53,8	78,1
	Helemaal eens	212	21,4	21,9	100,0
	Total	968	97,6	100,0	
Missing	9999999	24	2,4		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stelling? - Ik kan mij goed vinden in de prestaties die de overheid levert

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	45	4,5	4,6	4,6
	Oneens	255	25,7	25,9	30,4
	Neutraal	535	53,9	54,3	84,7
	Eens	150	15,1	15,2	99,9
	Helemaal eens	1	,1	,1	100,0
	Total	986	99,4	100,0	
Missing	9999999	6	,6		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Het is belangrijk dat de prestaties van de overheid overeenkomen met de mening van de meerderheid van de inwoners

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	7	,7	,7	,7
	Oneens	71	7,2	7,2	8,0
	Neutraal	164	16,5	16,7	24,7
	Eens	636	64,1	64,8	89,5
	Helemaal eens	103	10,4	10,5	100,0
	Total	981	98,9	100,0	
Missing	9999999	11	1,1		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Het is belangrijk dat de prestaties van de overheid overeenkomen met mijn mening

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	12	1,2	1,2	1,2
	Oneens	217	21,9	22,3	23,5
	Neutraal	486	49,0	49,9	73,5
	Eens	235	23,7	24,2	97,6
	Helemaal eens	23	2,3	2,4	100,0

Total	973	98,1	100,0
Missing 9999999	19	1,9	
Total	992	100,0	

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Wanneer de overheid inwoners betreft, vergroot dit mijn tevredenheid over de prestaties van de overheid

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Helemaal oneens	1	,1	,1	,1
Oneens	22	2,2	2,2	2,3
Neutraal	175	17,6	17,8	20,2
Eens	724	73,0	73,8	94,0
Helemaal eens	59	5,9	6,0	100,0
Total	981	98,9	100,0	
Missing 9999999	11	1,1		
Total	992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Voor mijn tevredenheid over de prestaties is het belangrijk dat de overheid actuele onderwerpen behandelt

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Helemaal oneens	3	,3	,3	,3
Oneens	57	5,7	5,9	6,2
Neutraal	296	29,8	30,6	36,8
Eens	588	59,3	60,7	97,5
Helemaal eens	24	2,4	2,5	100,0
Total	968	97,6	100,0	
Missing 9999999	24	2,4		
Total	992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - De manier waarop politici vergaderen vergroot mijn tevredenheid over de prestaties van de overheid

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	25	2,5	2,6	2,6
	Oneens	228	23,0	23,5	26,1
	Neutraal	549	55,3	56,7	82,8
	Eens	164	16,5	16,9	99,7
	Helemaal eens	3	,3	,3	100,0
	Total	969	97,7	100,0	
Missing	9999999	23	2,3		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Persoonlijk contact met politici vergroot mijn tevredenheid over prestaties van de overheid

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	21	2,1	2,2	2,2
	Oneens	230	23,2	24,1	26,3
	Neutraal	476	48,0	49,8	76,0
	Eens	217	21,9	22,7	98,7
	Helemaal eens	12	1,2	1,3	100,0
	Total	956	96,4	100,0	
Missing	9999999	36	3,6		
Total		992	100,0		

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen? - Wanneer een overheid zich laat leiden door de waan van de dag, leidt dit tot vermindering van mijn tevredenheid

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal oneens	6	,6	,6	,6
	Oneens	60	6,0	6,2	6,8
	Neutraal	258	26,0	26,6	33,4
	Eens	510	51,4	52,6	86,1
	Helemaal eens	135	13,6	13,9	100,0
	Total	969	97,7	100,0	
Missing	9999999	23	2,3		
Total		992	100,0		

Hoe interessant vond u deze vragenlijst?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal niet interessant	29	2,9	2,9	2,9
	Niet interessant	133	13,4	13,5	16,4
	Neutraal	435	43,9	44,1	60,5
	Interessant	381	38,4	38,6	99,2
	Heel interessant	8	,8	,8	100,0
	Total	986	99,4	100,0	
Missing	9999999	6	,6		
Total		992	100,0		

Hoe ingewikkeld vond u deze vragenlijst?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Heel ingewikkeld	12	1,2	1,2	1,2
	Ingewikkeld	88	8,9	8,9	10,1
	Niet ingewikkeld/niet gemakkelijk	521	52,5	52,8	63,0
	Gemakkelijk	324	32,7	32,9	95,8
	Heel gemakkelijk	41	4,1	4,2	100,0
	Total	986	99,4	100,0	
Missing	9999999	6	,6		
Total		992	100,0		